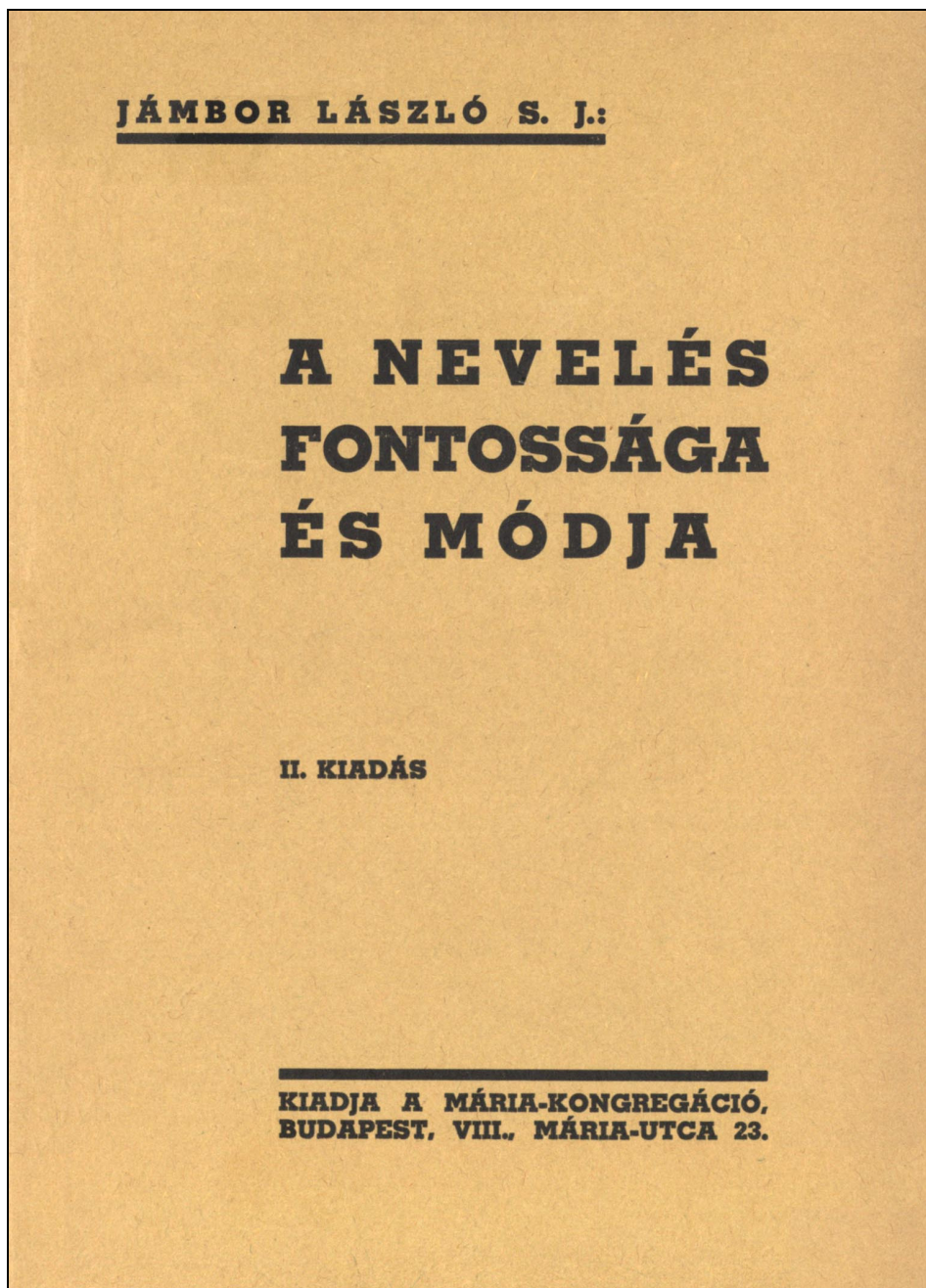

Jámbor László

A nevelés fontossága és módja

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Jámbor László S. J.
A nevelés fontossága és módja

621–1938. Imprimi potest.
Budapestini, die 3. Aug. 1938.
Eugenius Somogyi S. J.
Praepositus Provinciae.

Nihil obstat.
Dr. Julius Czapik
censor dioecesanus.

Nr. 220/1939. Imprimatur.
Strigonii, die 12. Januarii 1939.
Dr. Joannes Drahos
vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv második kiadásának elektronikus változata. A könyv a Mária-Kongregáció kiadásában jelent meg Budapesten, é. n. (1939-ban), nyomtatott a Korda R. T. nyomdájában. Az elektronikus kiadás a Jézus Társasága magyarországi tartományfőnökének az engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Jézus Társasága Magyarországi Tartományáé.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezető.....	4
Az első kiadáshoz	4
A második kiadáshoz	4
I. A rossz nevelés gyümölcsei.....	5
II. A rossz nevelés okai.....	6
III. Mikor kell a nevelést megkezdeni?.....	8
IV. A szülő a család pásztora.....	11
V. Neveljünk vallásosan!	14
VI. Örkdjünk jobban!.....	17
VII. Büntessünk, ha kell!	20
VIII. Adjunk jó példát!	22
Függelék.....	25
Katolikus fiú- és leánynevelőintézetek	25
I. Fiúnevelőintézetek.....	25
II. Leánynevelőintézetek.....	26
Főbb művek a nevelésről	27
A szerző egyéb művei a „Kis Könyvtár” füzetsorozataiban.....	27

Bevezető

Az első kiadáshoz

A szülőknek legfőbb kötelessége a gyermekek helyes nevelése.

Nagy Szent Gergely azt mondja: „A művészetek művészete: a nevelés.” És *Aranyszájú Szent János* így szól: „Nincs nagyobb művészet a nevelésnél.”

Ami azonban művészet, az nem megy csak úgy magától; azt meg kell tanulni! Hisz tanulás nélkül a gyermek nem boldogul az iskolában, az inas a műhelyben, az ember az életben. Iparos, kertész, földműves mind tanul, ha nem akar elmaradni a többi mögött. Ha valaki nem tanulja a szabóságot, még csak becsületes foltot sem tud varrni; ha a kislány nem tanulja a kötést, még harisnyáit sem tudja kijavítani, és ha nem tanulja a főzést, még levest sem lesz képes készíteni. Hát hogy értsen a szülő a neveléshez, ha meg nem tanulja? Igaz, sok mindent megmond a szülő jó szíve már, megmond a jó Isten, akihez gyermekei sikeres neveléséért buzgón imádkozik, de minden szülőnek hasznára lesz, ha erről olvas is valamit és megismeri a helyes nevelési elveket és a legegyszerűbb módot, hogyan nevelje a gyermekeit keresztény katolikus szellemben jól.

A második kiadáshoz

E kis művecske már több ezer példányban elfogyott. Szülők, nevelők, tanítók, papok, misszionáriusok egyaránt szívesen fogadták. Kérték, hogy adjam ki újból. – Menj, kicsi könyvecském, apostoli utadra! Sok hiány van még mindig a katolikus nevelés körül. Ahol tudsz, segíts! Az isteni Gyermekbarát kíséren utaidon!

Mezőkövesd, 1938 Szent Ignác rendalapító ünnepén.

Jámbor László S. J.
házfőnök.

I. A rossz nevelés gyümölcsei

Általános a panasz szülők, tanítók, nevelők ajkán a mai kor rossz, rakoncátlan gyermekei miatt.

Kedves szülők, nézzünk csak körül a világban, vajon a panasz nem oknélküli-e, nem alaptalan-e?!

Szarajevóban 1914. június 28-án gyilkos merényletnek esett áldozatul *Ferenc Ferdinánd* királyi herceg, az osztrák császári és a magyar királyi korona várományosa, feleségével, Hohenberg Zsófia hercegnővel együtt. Virágdíszes, fellobogózott utcán fényes nappal ezer és ezer ember szeme láttára két revolverlövessel megölte a trónörökös-párt egy fiatal, fanatikus szerb *diák*. A borzasztó világháború első lövését *e VIII. osztályú gimnazista adta le*. Hogyan nevelhették ezt az ifjút a szülők s a tanárok?

Dunapatajon 1905-ben egy legény meglopta édesapját, hogy farsangkor kedve szerint mulathasson. Az apa észrevette a lopást és meg akarta fenyíteni a fiát. „Édesapám, meg ne üssön, mert felakasztom magamat!” Az apa arculütötte fiát. „Isten áldja meg, édesapám, édesanyám, velem többé nem beszélnek” – szolt a büszke, dacos fiú, és kiment az istállóba, felakasztotta magát. Nem az elhibázott nevelés volt-e bűnös ebben? Korábban kellett volna a vesszőt hajlítani!

N. *párdányi* földbirtokos alig győzte pénzzel korhely fiát, aki a családi vagyonnak nagyobb részét már elverte. Az apa tehetetlen, gyenge volt fiával szemben. Egyik nap ismét odalép a fiú édesapja elé és rákiált:

- Apám, adj pénzt!
- Fiam, nincs már, tönkre tettél!
- Adj, ha mondom! – kiált még erősebben a fiú.
- Nincs, fiam!
- Nincs? – szol az elvetemült fiú, kirántja revolverét és lelövi édesapját. Mit nevelt ez a szájalomraméltó ember a fiából?

1889-ben a bádeni törvényszék előtt állt *Ada Richárd* nevű könyvkötősegéd, aki gonoszságában egy tiszteletreméltó öreg papot gyilkolt meg tizenegy késszúrással. „A tulajdonképpeni vád – így kezdte a gyilkos védőbeszédét – édesapámat illeti. Ha ő engem másképpen nevelt volna, ma nem állnék mint gyilkos önök előtt. Ő gyújtotta lángra bennem a haragot a papok ellen; ő tiltott el a templomba járástól; ő nem engedett el a szentbeszédre, a keresztény tanításokra. Jelenlétemben szitkozódott, káromkodott, erkölcstelen, vallástalan beszédeket folytatott. Ha itt lenne, hát rögtön leszúrnám őt.” Mit nevelt ez az apa a gyermekéből?

1913-ban a *szegedi honvédbörtönből* Skurt György nevű fogoly megszökött. Két hét alatt négy fűszerüzletet és két templomot fosztott ki. Orosházán elfogták, vasraverték és Szegedre szállították a csendőrök. E közhonvéd előéletéről súlyos dolgok derültek ki. A terhelő bizonyítékok súlya alatt bevallotta, hogy életében harminc templombetörést követett el. Mikor pirongatták e tettéért, büszkén düllesztette ki mellét: „Méltó fia vagyok a szüleimnek!” Akkor derült ki, hogy apja, anyja szintén fegyházban ülnek. Mit neveltek e szülők gyermekükből?

Ugyanabban az évben *Bácsmadarason* Suhajda Ilona nevezetű 20 éves leány alvó édesapját 2 fejszecsapással agyonütötte. A csendőrök előtt a leány kijelentette, hogy nem bánta meg tettét. – Milyen családi nevelésben részesülhetett ez a bűnös leány?

Több évvel ezelőtt *Szatmáron* testvérgyilkost vezettek a bitófa alá. Felszólították, adjon valami emléket megszomorított édesapjának. És ő kíméletlenül röviden ezt válaszolta:

„Vigyétek el neki e kötelet, mellyel engem felakasztanak!” –Valóban, érdemelt-e volna mást az a szülő, aki ilyen fiút nevelt?

Az ember elborzad, ha ilyesmiket olvas, hall, lát. Fél a jövőtől, ha elgondolja, hogy maholnap mily hitvány, hitetlen, gonosz emberek lesznek a családalapítók. Mi lesz ebből az országból, ha ily vásott lelkű fiatalság alkotja nem elenyésző részben a haza reményét? Vértzik a keresztény ember szíve, ha látja a Krisztus vére által megváltott szegény ifjúságunkat a bűnnek, a hitetlenségnek, erkölcstelenségnek az útjain.

II. A rossz nevelés okai

1. De, kedves szülők, mondjátok csak, *ki vagy mi az oka annak*, ha az ifjúság ennyire eldurvul, elvadul, ily istentelen?

Talán azt mondjátok: *a kormány*. Miért nem zárhatja be vasárnapra a korcsmákat, kávéházakat, színházakat, a bűnös mulatozás helyeit? Miért nem tiltja meg a rossz újságok, erkölcstelen élclapok és regények árusítását? Miért nem bünteti a káromkodókat, a vallásgúnyolókat és az erkölcstelen nóták dalolását?

Mások azt mondják: *A tanítók és a hatóságok* a hibásak. Miért nem szorítják jobban az ismétlő iskolákban az ifjakat? Miért engednek 15–18 éves ifjakat a felnőtteknek sem való szennyes mozidarabokra, színdarabokra és korcsmákba? A leventéket miért nem viszik és készítetik egész éven át, amint ezt a legfőbb vezetőség, a kultuszminiszter is megengedte, a vasárnapi s ünnepi szentmisére s prédikációra? Az igaz, komoly erkölcsi továbbnevelést csak itt kaphatják. Miért nem vigyáznak jobban rájuk?

Ismét mások szerint a *papokat* terheli a felelősség. Miért nem prédikálnak jobban? Miért nem oktatják alaposabban, gyóntatják a gyermekeket? Hisz ott tárják fel előttük szívük titkát!

Mások egyszerűen a *rossz világot okolják*. Miatta nem lehet ma már parancsolnunk a gyermekeknek. Csalogatja őket az utca, a mozi, a társaság, a mulatság, a kirakatok, plakátok, a sok könyv, a rossz olvasmány és mi tehetetlenül állunk ezzel az árral szemben, mely gyermekeinket magával ragadja.

Kedves szülők, kemény vádat emelek ellenetek! Meg kell mondanom: *Ha gyermekeitek elvesznek, elromlanak, elkárhoznak, ennek legelsősorban mégis ti magatok vagytok az okai*. Ti vagytok azok, akik nem követitek eléggé Szent Pál apostol utasítását: „Neveljétek fiaitokat az Úr tanításában és fenyítékében.”

Nem egyedül a rossz világ az oka a gyermek megromlásának. Ha a szülők jók, vallásosak, kötelességtudók, szeretik otthonukat, akkor nem engedik be a családba a bűnös világ szellemét, azt a rossz, bacilusokkal telt levegőt, amely kórt, betegséget, veszedelmet hord ölében.

Nem a *pap* az oka a gyermek vesztének. Hát nem ad-e ő elég keresztény oktatást a gyermekeknek? Nem készíti-e elő őket a szentgyónásra és szentáldozásra? Nem tart-e ő az iskolából kikerült ifjaknak, leventéknek majd édesebb, majd keményebb beszédet állapotbeli kötelességeikről? Nem követeli-e erélyesen tőlük a rendszeres szentmishallgatást, prédikációhallgatást s a szentgyónás gyakori végzését és a sűrű szentáldozást? De ki az, aki ebben a gyermekeket meggátolja? Igen sokszor éppen a szülők!

A tanítók és az előjárók a hibásak? Ezeknek a lelkét terheli a rossz ifjúság? Igen ám, de mily keveset törődnek rendszerint a szülők azzal, hogy miként viselkedik és tanul a gyermekük az iskolában! Mily könnyelműen rontják le sokszor azt, amit a nevelők és előjárók a gyermek lelkében nagy fáradtsággal felépítettek! Hányszor még egyenesen a tekintélyüket is tönkre teszik!

Vagy a *kormányt* vádoljuk a züllésnek indult ifjúság miatt? Nem lehet tagadni, ez is sok mulasztást követett el; sokszor intézkedett ugyan, de a törvény végrehajtóiban nem követelte

meg a kellő erélyt, határozottságot és szigort. Mit ér, ha a törvény tiltja a káromkodást, az erkölcstelenséget, de nincs, aki a káromkodóknak, vallásgyalázóknak, tekintélyrombolóknak, csábítóknak nyíltan a száját betömje!

De mindezekhez tegyük még hozzá: a kormány közegeit, a tanítókat, az elöljárókat, sőt a papokat is csak írott, egyházi és polgári paragrafus kötelezi inkább a gyermekek kellő gondozására, míg a szülőt *a szívekbe vésett természeti törvény* készíti a jó nevelésre. De a természet törvényén felül az Úristen IV. parancsa is kötelezi a szülőt a helyes gyermeknevelésre. Ez a parancs nemcsak arról szól, mivel tartoznak a *gyermekek* a szüleiknek, hanem egyúttal arról is, mi a *szülők kötelessége* a gyermekeik iránt. *Az Isten IV. parancsa szerint* szükséges tehát, hogy az édes szülők a gyermekeiket táplálják, ruházzák és neveljék is, mégpedig ők elsősorban. S amennyiben a nevelést és tanítást nem tudják *teljes mértékben* nekik megadni, nem képesek befejezni a gyermekeiknél, azért kiegészítik azt a tanítók, hitoktatók az iskolában. Egészen pótolni a szülői nevelést az iskola nem képes. Az iskolai tanítónevelés is karöltve járjon mindig a szülőivel, különben igen hiányos, sikertelen lesz az is.

E miatt osztják meg velük a szülők a hatalmukat és tekintélyüket. Így a tanítók az *Isten IV. parancsából is közvetve*, ha nem is közvetlenül, kötelesek a gyermekek jó nevelésére. De mindig elsősorban a szülők felelősek az Isten előtt, ha rosszak a gyerekeik.

2. *És ugyan micsoda nevelés megy ma végbe a családokban?* Tegyük csak egy kis körutat, nézzünk be egy-két családba és látni fogjuk a ferde nevelés egyik főokát! Ugyanis: *nem a szülő, hanem a gyermek akarata érvényesül nagyon sok családban*; sajnos, ő a telhetetlen főparancsnok.

A kisgyermek ott ül az édesanyja karján. Mintha csak ez volna írva a nyakára kötött fehér szakállra: „Én vagyok az úr a házban!” Ha ez az „úr” elvisítja magát, akkor mindenki szalad, rohan, mit is akar a kényuracska!

A gyermek egy-két éves. Valahogy kézrekerítette – mondjuk – a sótartót. Az anya kiveszi kezéből. Erre a csöppség rákezd a sírásra, nekivörösödik, lábacskaival rugdalózik, kis kacsójával üti-tépi édesanyját. És mi történik ilyenkor? A sarokban megszólal a bölcs apa: „Ugyan, minek bosszantod azt a gyereket?” És hogy elhallgattassák a kis méregzacskót, odaadják neki azt, amit még csak az imént, igen ésszerűen, megtagadtak tőle.

Jól kezdődik az ilyen nevelés!

Három-négy éves a gyermek. Az apa gyalog vagy kocsin a városba készül. Előáll a gyermek: „Édesapám, én is elmegyek!” De a szülőnek sürgős a dolga, a gyerek csak akadék lesz, nem viszi el. Ám most rákezd a gyerek a sírásra s bőg egész erejéből. És mit tesz a szegény apa? „No, gyere hát, hogy a kánya rúgott volna meg!” – szól és kisfiát felteszi a kocsira. S ezzel a gyermek észreveszi, hogy csak dacolnia kell neki, s akkor ő lesz az úr az apja felett!

„Menj, kisleányom az iskolába!” – szól az édesanya. – „Nem megyek, esik az eső.” – „De erigyj csak!” – „Nem megyek!” És sírni kezd. – „Hát akkor menj be a szobába!” – „Én kint akarok maradni.” – „Hát akkor vedd le az új cipődet, jó lesz a régi is ebben a sáros időben!” – „Nem, nekem nem kell a régi!” – És játszani szalad. A szülő pedig ráhagyja. Szerencsétlen anya, aki így „nevel”; szerencsétlen gyermek, akit ily esztelen szülő vezet be az életbe!

Pár évvel ezelőtt a *balatonszentgyörgyi* állomáson várakoztam a vonatra. Kis fiú ugrádozott a félretolt vasúti kocsik között. Majd hozzám sompolygott és megkérdeztem: „Hány éves vagy, kis fiam? – Hat. – Hogy hívnak? – Ferkó. – Hát, Ferkó, tudsz-e imádkozni? – Nem tudok. – De a Miatyánkot csak tudod? – Én nem tanultam. – Hát az Üdvözlégyet? – Nem tudom azt sem. – Katolikus vagy te? – Igen. – Vess keresztet! – Nem tudom, hogyan kell. – Nézd csak, megkapod ezt a kis érmet, vess keresztet!” – Ez a gyerek nem tudta a keresztvetést és elfutott játszani a vasúti kocsik közé újra. Később találkoztam az állomáson

anyjával. A lelkiismeretlen, vétkes asszonynak igen kemény szemrehányást tettem súlyos hanyagságáért. Hogyan fog ez egyszer megfelelni Isten előtt gyermeke lelkéért?

Kilenc-tíz éves fiú rossz dolgot látott a felnőtteknél és ördöge lett egy egész gyermekeseregnek. Szegény szülők! Szegény elcsábított gyermekek!

Tizenhárom éves gyermeknek azt mondja a káplán úr: „Imádkozzad el a Hiszekegyet!” A fiú nem tudja. „Hát nem imádkozod te ezt minden reggel?” „Nekem nincs időm az imádságra! – feleli – nekem dologra kell mennem.” Hogyan nevelték ezt a szülők?

A fiú tizenöt éves. Vasárnap délután a szülei látják, hogy fiúk készül kifelé. Egyik sem kérdi őt: hová? Mikor kimegy, utána kiáltják: „Aztán itthon légy ám estharangszóra!” A szülők már alszanak. Nagykésőn megjön a fiuk. Másnap senki sem vonja felelősségre, hogy hát hol is maradt oly késő éjjelig. Hát ez is nevelés? A lelkiismeretlenség netovábbja.

A leány vagy tizenhat éves, táncmulatságra szeretne menni. „Hanem aztán jókor itthon légy!” – és elbocsátják felügyelet és kísérő szülő nélkül. Másnap, jókor reggel megjön. „Hát most kell hazajönnöd?” – kiált rá az édesanyja. „Hiszen a többiek is most mennek haza.” S ezzel az esetet elintézték!

Kedves szülők, ez nem gyermeknevelés! Az ilyen nevelés láttára nektek is szól Krisztus mondása, aki egyszer Jeruzsálem asszonyainak mondotta: „Sírjatok magatokon és gyermekeiteken!” A rossz, neveletlen gyermekek miatt sír, szomorkodik az Egyház, mert ifjúságukat bűnnel szennyezik be; búsul a haza is, mert nem nyer bennük kötelességtudó, önzetlen polgárokat; de zokoghatnak, keserű könnyeket hullathatnak az édes szülők is, mert a gondjaikra bízott gyermekük lelke az örök kárhozat felé rohan.

Nincs fontosabb kötelesség tehát a szülőkre nézve gyermekük gondos nevelésénél.

Az Egyház, a haza, a szülők, a gyermekek jóléte, boldogsága egyaránt megkívánja, hogy mindent megtegyünk a gyermekek helyes, jó keresztény nevelése érdekében.

III. Mikor kell a nevelést megkezdeni?

Amidőn Károlyt, a későbbi német császárt Genfben megkeresztelték, az udvari bohóc körtemagot ajándékozott neki e szavakkal:

Ez a kis mag föld ölében,
ringó gyermek, egy véled.
Naggyá nőhet mind a kettő,
ha csírája föléléd.

És a gyermekből V. Károly néven hatalmas, nagy császár, a körtemagból pedig terebélyes fa lett, amelyet a császár nagyon kedvelt.

Akárhányszor ott állnak az édes szülők gyermekük bölcsőjénél és eltűnődve kérdik: Vajon mi lesz e gyermekből? Istenfélő, jó gyermek, vagy tán csak amolyan tékozló fiú? A mennyország szentje-e, vagy a pokol lakója? Az angyalok társa-e, vagy az ördög cimborája? Míg a gyermek minden sejtelemtől menten ott pihen a bölcsőben vagy babakocsiban, addig ezt nem lehet megmondani. A vetés még nem kelt ki. Még nem állapítható meg, mennyi a konkoly, mennyi a búza benne.

Isten a szülők kezébe teszi le a gyermek ideiglenes és örök sorsát nagyrésztben. A jó keresztény nevelés van hivatva arra, hogy biztosítsa a gyermek *örök boldogságát*; míg a nevelésben elkövetett mulasztás veszélybe sodorja a gyermek örök üdvét is. És épp azért, mert a nevelésnek oly nagy, oly fenséges a célja, azért azt kell állítanunk, hogy *a gyermeknevelést nem lehet soha elég jókor megkezdeni.*

Rousseau (ejtsd: Russzó), a hitetlen, gonosz, bölcselkedő ember valamikor azt állította: Az ember természetétől fogva egészen jó, és ha őt teljesen szabadjára engedik, jó is marad. Minden kívülről jövő befolyás, mely őt bizonyos irányba akarja terelni, csak gátolja a természetes fejlődésében, és épp a szülők meg a tanítók viszik bele befolyásuk által a gyermekbe a rossz szenvedélyeket!

Voltak „előkelők”, „műveltek”, akik ennek a szerencsétlen francia álbölcsnek a véleményét készpénz gyanánt fogadták. Rettenetes korlátoltság! Tudni kellene épp a tanultaknak, hogy Rousseau a nevelés terén nem lehet tekintély. Nem lehet elsősorban azért, mert nem áll erkölcsi alapon. Ő a házasságot csak a „személyes szabadságot sértő korlátnak” vélte. Őt törvénytelen gyermekét menhelyekbe adta be, és amint olvasom, soha még csak feljűk sem nézett. Irataiban a legszemérmertlenebb módon kérkedik erkölcstelen tetteivel, mint valami természetes, magától értetődő dologgal. Az ilyentől nem fogadhatunk el tanácsokat!

Azonkívül minden keresztény tudja, hogy nem felel meg az igazságnak Rousseau ama állítása sem, hogy minden ember természetétől fogva jó. Tudjuk, érezzük, tapasztaljuk, hogy az áteredő bűnnek következtében mindnyájan inkább hajlunk a rosszra, mint a jóra. Hamis állítás továbbá az is, hogy az ember a saját erejéből, pusztán természetes jóakarattal legyőzheti a rosszra való hajlamait. Erre Rousseau sem volt képes; ehhez az isteni kegyelem szükséges. Végül bizonyos, hogy ha az embert magára hagyják, akkor inkább a rossz, mint a jó hajlam lesz rajta úrrá; mint a gaz is, ha szabadjára hagyják, elnyomja a búzát. Ha e francia álbölcsnek a tanítása igaz volna, akkor egyáltalán nem is kellene nevelés, fölösleges volna az iskola, a szülők meg a tanítók fáradozása.

1. Másról oktat ki bennünket a Szentírás: „Hajtsd meg fiad nyakát, *amíg gyermek*, netalán megátalkodván, ne higgyen neked!” (Sir 30,12) Ha a gyermeket a jóra tanítják már kiskorában, rendesen jó marad később is; míg ha meghagyják a rossz úton, később sem könnyű arról letéríteni őt. Ez az elv vezérelhetette az öreg Tóbiást gyermeke nevelésében, mert róla ezt olvassuk: „*Gyermekségétől* tanítá fiát az Istent félni és magát megtartóztatni minden bűntől.” (Tób 1,4)

Ha tehát azt akarjuk, hogy a kisgyermekkel együtt ne nőjenek nagyra benne a rossz hajlamok, a bűnös vágyak és hibák, akkor korán kell ezeknek megfékezéséhez hozzálátnunk.

Aranyszájú Szent János egyik beszédében így szól: „Arról panaszkodol, hogy nem tudod a gyermekedet megfékezni? Akkor kellett volna ezt elkezdened, mikor a gyermeked még *nagyon kicsiny* volt. Midőn a szívének szántóföldjét még könnyebben lehetett volna megdolgoznod, akkor kellett volna a töviseket és bojtortjánokat onnét kitépned, és a gyermek szenvedélye nem nőtt volna hanyagságod által nagygyá, erőssé.”

Hányszor ismerik el a szülők szinte önként mulasztásukat e tekintetben! Hányszor hallhatjuk ajkukról a szomorú vallomást: „Nem tudom kiverni gyermekemből az akaratosságot, a haragot, az engedetlenséget; ez belérozsdásodott egészen.” Jól mondják. Mily okatlanul cselekedtek, hogy a nevelést nem kezdték meg még elég jókor. Késő bánat eb gondolat!

Egy szerencsétlen cipészlegény gyilkosságot követett el. A börtönben egész élettörténetét megírta, és a saját gaztettét édesanyjának rótt fel bűnül, aki gyermekkorában őt elkényeztette, sőt kisebb gonoszságaiért büntetés helyett még meg is dicsérte: „Beh életrevaló gyermek vagy!” Midőn kitanulta a mesterségét, – így írja – hazament. Édesanyja örömmel fogadta. Egyszer aztán valami kis hiba miatt nagyon megharagudott rá az anyja és meg akarta őt verni. De ő nyugodt maradt és a nagy hársfára mutatva, ezt mondta anyjának: „Hajlítsa meg a fát!” „Hogy tehetném meg ezt?” válaszolt az anya. Mire a fiú ridegen csak ezt felelte: „A fát csak addig lehet hajlítani, amíg fiatal; hasonlóképpen engem is akkor kellett volna hajlítani, mikor még kicsiny voltam, most már késő.”

Értsék meg tehát a szülők: *a gyermeknevelést a felburjánzó hibák miatt nem lehet elég korán kezdeni.*

2. Azonban nem elégséges, hogy csak meggátoljuk a rosszat fejlődésében, arra is kell ügyelnünk, hogy a jót, az erény szeretetét, az istenfélelmet, az engedelmességet, a szülők tiszteletét, a testvéri szeretetet minél előbb beültessük a gyermek szívébe.

Az öreg Tóbiás nemcsak a büntől való tartózkodásra oktatta gyermekét, hanem iparkodott annak szívébe az istenfélelem erényét is beültetni.

Felvilágosodott úrinő nagyobb társaságban, melyben egy pap is tartózkodott, azzal kérkedett, hogy „ő biz nem ültet semmit sem gyermeke lelkébe”, mire a pap röviden és csattanósan ezt válaszolta: „No, ha ön nem ültet, majd ültet az ördög!”

Az emberiség ellenségének e munkáját jó lesz a szülőknek megelőzni és gyermekeik szívébe minél előbb az isteni félelem, az igaz jámborság erényét ültetni.

Gyönyörűen szól erről a tárgyról *Zalka János* volt győri püspök egyik körlevelében, melyben az édesanyának hivatását írja le. „Az anya tanítja – úgymond – kis gyermekét Jézus és Mária szent nevének kimondására; ő fogja meg a kisdéd kezét és vele keresztet vet: az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében; ő az, aki a fölkelés után és lefekvés előtt rászoktatja gyermekeit az imádságra, az Úrangyalára lefödeti fejüket; nem tűri, hogy az étkezéshez imádság nélkül leüljenek, vagy onnét imádság nélkül távozzanak. Ő vezeti el őket a templomba s tanítgatja az ott látottakra; elvezeti őket a temetőbe, s imádkozik velük az elhunytakért. Ő beszél nekik az őrzőangyalról és elmondja ama szentnek életét, akinek nevét ők viselik; a szegényeknek szánt alamizsnát kisgyermeke keze által nyújtja át. Szobáját a feszülettel, Jézus Szíve, Szűz Mária s más szentek képeivel ékesíti és távoltart onnét mindent, ami gyermekeit megbotránkozathatná ...” De az ajtó mellé szenteltvíztartót is tesz, gondoskodik arról, hogy az soha ki ne száradjon, és este, lefekvés előtt meghinti szenteltvízzel kereszt alakjában aludni térő gyermekeit. Megtanítja a szentolvasóra is őket.

Lám, a jó édesanya nem győzi elég korán oktatni gyermekeit a jóra, az istenfélelemre, az igaz, ájtatos életre.

Nem egyhamar fogom elfelejteni azt az édesanyát, akivel egyszer Mezőberényben találkoztam. Hároméves, angyalképű kisleánya arcát megsimogatta az állomáson egy úr és azt mondta: „Jaj de *szép* kislány az Ilonka!” Az édesanya nem akart a kisleány hiúságának tömjénezni, ő a jóságra fektette a fősúlyt és azt mondta: „Ilonka nem *szép*, hanem *jó*.” Igen, a jóság, az erényesség válik elsősorban a gyermeknek, de az édesanyának is dicséretére! Csak minél korábban szoktassuk a gyermeket a jóra! Ki mint vet, úgy arat.

Hányszor mondják istenfélő, egyenes lelkű, korosabb emberek, midőn a jó szokások kerülnek szóba: „Én már csak a mellett maradok, amit fiatal koromban tanultam. Apám is így csinálta ...” A szokás az ember második természete. És hogy a gyermek egész életére jó és üdvös szokásokat sajátítson el, ez legyen a szülőknek gondja!

3. A mondottak szerint a nevelést nem lehet elég korán kezdeni. *Ez korunk legtapasztaltabb és legjobb embereinek a véleménye is.*

Az elmúlt század nagyeszű embere, *Stolz Albán*, mondotta: „A gyermeknek nevelése voltaképp már a 6-ik évében befejeződött.”

Egy másik meg azt állítja: „Az ember olyan marad rendesen egész életén át, mint amilyen volt az élete első 10 esztendejében.”

Égy harmadik így vélekedik: „Ha a *négyéves* gyermek még verést érdemel, akkor nem jól nevelték.”

Ezzel persze nem azt akarják mondani, hogy a 6–10 éves gyermek nem szorul többé a szülők nevelésére, hanem hogy a gyermek ebben a korban már megkapta a főirányítást egész életére. Ha az a 6-ik, 10-ik évig jó, akkor a szülőnek ezen az úton csak meg kell őriznie gyermekét; ha rossz, akkor ezt a mulasztást minden erővel jóvá kell még tennie.

Herder, a kitűnő protestáns emberismerő író még tovább megy az imént említetteknel: „*A gyermek életével kezdődjek meg a gyermek nevelése!*”

Sőt vannak, akik már a *szülőkn* kívánják kezdeni a gyermeknevelést, és azt mondják: A gyermek nevelése 30 évvel a születése *előtt* kezdődik. Amikor ti. az apját-anyját nevelik. Csakugyan a szülőknak jó vagy rossz tulajdonságai visszatükröződnek a gyermekeiken is. Hányszor hallani: Ez a gyerek egészen az apjára, az anyjára üt; szakasztott másuk; úgy jár, beszél, tesz-vesz, rendelkezik, tisztogat stb., mint a szülője.

Az öreg *Diogeneszről*, a híres görög pogány ókori bölcsről beszélnek, hogy egyszer nyilvános utcán arcu ütött egy apát, mert a *fia* csúf szavakat mondott. E bölcs szerint a fia csak az apját követheti, azért érdemli meg gyermeke hibájáért is a fenytést.

Stolz Albán, a jeles papíró „A nevelés művészetéről” írt könyvében így szól: „Ha az emberen az érzékiség úrrá lesz úgyannyira, hogy valamilyen bűnös élvezetnek egészen átadja magát, mondjuk: a torkosságnak, iszákosságnak, paráznságnak, lopásnak, szájaskodásnak, akkor a testi szervezetben is csakhamar bizonyos hajlandóság fejlődik ki erre vagy arra a bűnre. A szülőnek bűnös készségeit igen sok esetben örökli a gyermeke, mint a szülőnek némely más tulajdonságát is. És amint a szülőknak az egyéni szenvedélyük kísértést képez saját lelkükre nézve, úgy akárhány esetben a test révén a szülőknak kísértései a gyermeknek is a lelkéhez nőnek.” Azért ez az író azt kívánja a szülőktől, hogy gyermekük érdekében is küzdjenek gyarlóságai ellen és éljenek jó, erényes, vallásos életet. Így tett pl. *Szent Bernát* édesanyja, különösen mikor gyermeket várt. Sokat imádkozott, sokszor járult a szentségekhez, és valamennyi gyermeke szentté lett.

Örökké igaz marad Krisztusnak szava: „Minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt.” (Mt 7,17)

Azért, kedves szülők, ne felejtjük el: a gyermeknek első hat éve a legfontosabb a jó nevelés szempontjából! Amit ebben az időben elmulasztunk, azt később alig, vagy csak nagy fáradsággal tudjuk helyrehozni.

Mindebből az következik, hogy ne várjunk éveket, amíg „megjön a gyermek esze”, hanem rögtön kezdjük a nevelés fontos, nagy és nehéz munkájához!

IV. A szülő a család pásztora

Ha egy faluban jegyző-, tanító- vagy bíróválasztás van, akkor az okos emberek sokáig tanakodnak, hogy ugyan ki is lenne arra a legjobb, ki tudna leginkább megfelelni a kötelességeknek, kiben vannak meg e hivatalhoz kívánt jó tulajdonságok, kiben van meg az igazi rátermettség. Mert azt mindnyájan tudjuk, hogy ha valakire valamilyen hivatalt bízunk, akkor annak bizonyos megkívánt jó tulajdonságokkal is kell rendelkeznie. Hasonlóképpen ha a jó Isten a szülőkre rábízta a gyermekek nevelését, akkor a szülőknak is megfelelő jó nevelői tulajdonságokkal kell bírniuk. De mielőtt ezekről szólok, hadd mondok el egy kis történetet! Úgy kezdem, mintha mese volna.

Volt egyszer egy pásztor. Egy alkalommal elfogták a csendőrök és börtönbe vetették. Midőn a szegény pásztor ott ült magányosan a fogságban, gondolkodni kezdett, hogy ugyan mi rosszat is tett ő. Bizonyára tévedés van a dologban, ő teljesen ártatlan, vagy ha mégis őt akarták elfogni, akkor csúnya rágalomnak esett áldozatul.

„Akárhogy is gondolkozom, én semmi rosszat nem tettem. Reggelenként elmondtam az olvasómat. Mi rossz lenne ebben? Napközben gyékénykosarakat fonogattam. De ki tartja ezt bűnnek? Ebéd után furulyáztam egyet és aztán kifáradva ledültem a fűzfa árnyékában. De hisz ez sem vétek! Ha van igazság a földön, majd kitudódik az én ártatlanságom”, így tanakodott magában.

Az igazságra nem is kellett sokáig várnia. Egyszer csak csörögnek a kulcsok, nyikorog a zár, belép a börtönőr és harsány hangon kiáltja: Előre! Ott áll már a bírák előtt a pásztor.

– Jó uraim, itt tévedés van a dologban. Én nem vagyok az, akinek engem tartanak, vagy ha mégis engem akartak elfogni, akkor csúnya rágalomnak estem áldozatul.

– Te tévedésről, rágalomról beszélsz? – kérdik. – Hát nem te vagy a juhásztor?

– De igen, én vagyok.

– Nem hívnak téged így meg így?

– De igen!

– Tudd meg, börtönre vagy ítélve!

– De uram, miért?

– Mialatt te gondtalanul furulyázzgattál, énekeltél, aludtál, kosarakat fontál, imádkoztál, azalatt a te juhaid, kecskéid tönkre tették a sövényeket, bementek a kertekbe, kárt okoztak a vetésekben, virágokban, rózsákban, liliomokban, lerágták a szőlővenyigéket. Azokat az okatlan állatokat nem büntethetjük meg. A te kötelességed lett volna azokra ügyelni, a rossztól oltalmazni, a jó útra terelni, itt-ott botot is használni. Te ezt a kötelességedet elmulasztottad! Szolgák, vessétek őt a külső sötétségre!

Kedves szülők, ez a hasonlat rólatok szól és egyik legfőbb kötelességekre int! A családnak pásztorai ti vagytok! Ha egyszer meg kell jelenetek az Úr Isten ítélőszéke előtt, hogy fogtok számot adni? Hány szülőt lesz kénytelen az Isten elítélni, mert kötelességét elmulasztotta! Mialatt ő a szomszédban beszélgetett, a korcsmában iddógált, a szobában dolgoztatott, vagy akár imádkozott vagy aludt, azalatt gyermekei a külső szobában vagy a ház alatt átlépték az isteni parancsok sövényét, letiporták az ártatlanság liliomait, a tiszta szeretet rózsáit és kimondhatatlan károkat okoztak. A szülők kötelessége lett volna gyermekeikre *ügyelni*, őket a rossztól oltalmazni, a jóra oktatni és helyenkint alkalmas büntetéssel is észretéríteni.

El ne felejtsd, véd lelkedbe édes szülő, te vagy a család pásztor, tehát a pásztor jótulajdonságaival kell bírnod!

1. A pásztornak *tekintélyre van szüksége* juhocskái körében. Tekintélye legyen az édes szülőnek is gyermekei között. Miért? Mert az *Isten osztotta meg a szülőkkel atyai hatalmát és tekintélyét*. Reájuk bízta a gyermekek gondos nevelését, tőlük kívánja, hogy az Egyházat s a hazát jó keresztényekkel, a mennyországot szentekkel népesítsék be. Tekintélyük legyen az édes szülőknél, mert ők erre munkásságuk, koruk, tapasztalatuk, társadalmi állásuk által rászolgáltak. Ők gondoskodnak a gyermekeik testi-lelki javáról, azok kiképzetéséről és boldogulásáról. Tekintélyük legyen az édes szülőknél, mert ők, miként a pap, *az Isten helyettesei!* A pap Istennek helyettese a hívekkel szemben, a szülő a gyermekekkel szemben. A pap Istennek helyettese a templomban, a szülő a családban. Amint a pap Isten akaratát, szavát hirdeti a híveknek, azonképpen a szülő a gyermekeinek.

A szülők legyenek tehát méltóságuk tudatában s őrizzék azt gonddal! Tekintélyük védelmére adta Isten a *IV. parancsot*. Vigyázzanak tehát a szülők, hogy valamilyen meggondolatlan szavuk, tettük, bűnös cselekedetük által csorbát ne ejtsenek saját tekintélyükön!

2. A jó pásztor második tulajdonsága legyen a *szeretet*. A szeretet legyen a szülői szív ékessége.

Szeretet nélkül nem lehet Isten helyét betölteni. Szeretet nélkül végezheti talán a rendőr, a csendőr, a szinigazgató, a végrehajtó, a hivatalnok a dolgát, de nem a nevelő. Csak az lesz képes a gyermekeit jól nevelni, akinek szíve telve van igaz szeretettel. A szeretet a keresztény cselekedetek rugója. Szeretettel viseltetik Isten az ember iránt. Szeretete bírta rá, hogy embert teremtsen, hogy a paradicsomba helyezze, fenntartsa, megszentelje, kegyelmeivel elhalmozza. Ha Isten így bánik a teremtményével, akkor a szülőnek is így kell bánnia a gyermekével.

Ha a szülő nevelni akar, akkor *hatással kell lennie* gyermekei szívére. De nem lehet hatással, nem hatolhat be gyermekei szívébe, ha nincs kezében a gyermek szívének kulcsa. Ez a kulcs pedig a szeretet. A szeretet varázslatos hatalmával tudott behatolni a gyermekek szívébe Jézus, s így tudtak boldogulni a nagy szent nevelők, mint Kalazanti Szent József, a piaristák rendjének alapítója; De la Salle Szent János, az iskolatestvérek alapítója és Don Bosco, a szaléziánusok alapítója.

Ezek a *hitből* merítették a soha ki nem hűlő szeretetüket. A hit mondja, hogy a gyermek a mennyei Atya kezének remekműve, Krisztus nyájának kis báránykája, Krisztus szőlejeének gyenge hajtása, a Szentlélek gyönyörű temploma, édes hazánk drága talizmánja, reménye, a szülőknek minden földi kincsnél többet érő kincse.

És a hívő keresztény ember ne szeresse kitartó, önzetlen szeretettel a gyermekét?

3. A jó pásztor harmadik tulajdonsága az *önzetlenség*. A jó pásztor nem a saját jólétét, előnyét, kényelmét keresi, hanem a gondjaira bízott bárányokét. Hasonlóképp az édes szülő is nem a maga, hanem gyermekének javát hordja a szívében.

Nem önzetlen annak a nevelőmunkája, aki *majomszeretettel* csüng a gyermekén, aki a gyermek minden kívánságát vakon teljesíti, aki annak minden hibáját elnézi, aki kényezteti, nyalja-falja s gyermeke erkölcsi nevelésével nem gondol. Ezzel a szülő csak a pillanatnyi előnyét, nyugalmát keresi és talán saját szeszélyét elégíti ki. Arra persze nem gondol, hogy botot, vesszőt nevel maga számára, mely még keserű könnyeket fog belőle kicsalni, s hogy ezzel a majomszeretettel voltaképp a gyermekének árt legtöbbet.

Önzetlenül kell a gyermeket nevelni. Erre pedig képtelen az, aki a gyermeknevelést kizárólag *kenyérkereseti* forrásnak nézi. Az ilyen nevelő nem tud áldozatot hozni, csak azt teszi, amit „muszáj”. A jó nevelők saját kényelmük feláldozásával nevelik a gyermekeket.

4. A jó pásztor negyedik tulajdonsága az *okosság*. Az okosság határozza meg, mikor, merre vezesse a pásztor a nyáját. A szülőnek is okosnak kell lennie a nevelés dolgában. Arra kell tekintenie, hogy *kit* nevel. A gyermeknek értelme és akarata van. A *kisgyermek* sem eszét, sem akaratát nem tudja még kellőképpen használni, és ezért a gyermek helyett a szülő gondolkodik és akar. És amit a szülő mond, parancsol, azt a kisgyermeknek meg kell tennie. A *nagyobb* gyermeknél már csak úgy érhetünk el célt, ha értelmére és akaratára hatunk, ha meggyőzzük őt rendeletünk helyességéről; beláttatjuk vele parancsunk célszerűségét és így bírjuk rá a jónak gyakorlására és a rossznak kerülésére. Ha a nagyobb gyermek *korlátolt felfogású*, akkor úgy kell vele bánni, mintha kiskorú volna.

Az okosság a nevelőtől megköveteli azt, hogy mindenkor tartsa szeme előtt a gyermek utolsó célját: *a mennyországot*. Ezt a célt a gyermeknek mindenáron el kell érnie. Ha ezt nem biztosítjuk, akkor kár minden szóért, minden fáradságért. „Mit használ az embernek, – mondja Krisztus Urunk – ha akár az egész világot megnyeri, de a lelkének kárát vallja?” Mit használ, ha a gyermek megtanul szépen beszélni, köszönteni, énekelni, táncolni, de nem tud imádkozni? Mit használ, ha megtanul írni-olvasni magyarul, németül, franciául, ha tudja a számtant, történelmet, de végre elkárhozik? Mit használ, ha tud varrni, kötni, horgolni, zongorázni, hegedülni, de lelke elvész s a pokolba száll? Az okos nevelő mindezeket a dolgokat csak eszköznek nézi a gyermek végső céljának elősegítésére.

Élt a kereszténység első idejében egy nagyszerű édesanya, aki az Istent és kisfiát nagyon szerette. De éltek akkor pogányok is, akiknek haragja Isten és a keresztények ellen nem ismert határt. E jó édesanya szívesen halt volna meg a hitéért, csak a kisfiáért aggódott. Nem fog-e ez kis kacsójával tömjént szórni a pogány istenek oltárára? Nem fogja-e ezáltal megtagadni hitét? Szobácskáját jól elzárta, letérdelt és imádkozott. De aztán felkelt, maga elé állította négyéves fiacskáját és lelkébe véste: „Gyermekem, a cél, amelyért küzdünk, az örök élet, a szép mennyország.” És ezt százszor is elmondta neki. De a hóhérok nem jöttek értük. A gyermekből ifjú lett, az ifjúból pap, a papból püspök. És egyszer csak jönnek a vérszomjas emberek és viszik a püspököt a vérpadra. Fülében cseng az édesanya szava: „A cél, amelyért

küzdünk, az örök élet” – és az egykori kisgyermek, *Anciriai Szent Kelemen*, örömmel ontotta vérét a szép mennyországért! Ó, adna az Isten Szentegyházának sok ily jó, okos nevelőt és sok ily derék gyermeket!

A nevelés fontosságáról mondott igazságokat *Aranyszájú Szent János* e szép gondolatával fejezem be: „Szép dolgot művel a szobrász, aki egy hideg-rideg márványkőből csaknem élethű szobrot tud alkotni; szép és elismerésreméltó művet alkot a festő, aki vászonlapra gyönyörű gyermek képét tudja festeni; de a legszebb, a legelismerésreméltóbb dolgot műveli az a szülő, aki bűnre hajló gyermekéből Istennek gyermeket, az égnek szentet tud nevelni.” Kedves szülők, ebben a nehéz, fáradságos, de érdemszerző munkában segítsen meg titeket a jószágos Jézus, a nagy isteni Gyermekbarát és az ő legszentebb anyja, Mária, a magyarok Nagyasszonya!

V. Neveljünk vallásosan!

Eddig a vallásos nevelés fontosságáról szoltam. Most pár gondolatot *a nevelés módjáról* szeretnék feltárni. Mire kell a nevelőnek leginkább ügyelnie?

Fiatal festő képet fest. A kép égiháborút ábrázol. Az eső zuhog, a szél süvít, az ágak mélyen meghajlanak, a villám cikázik. Két gyermek meg ott kuporog egy nagy fa alatt; a meneküléssel járó fáradtság következtében mindkettő elaludt.

„A kép szép, – hangzott egy éltesebb festőművész kritikája – de valami hiányzik rajta.” „Ugyan mi?”, kérdezte a kép birtokosa. „A vallásos lelkület; – szolt az öreg művész – pedig mily könnyen és egyszerűen el lehetett volna érni ezt is! A festőnek csak egy feszületet vagy Mária-képet kellett volna a fára erősíteni, amint ez Tirolban általános szokás, és a vihar képén is meglelt volna a megnyugtató pont.” Az öreg festőnek igaza volt. – Ma igen sok család hasonlít bizonyos értelemben a fiatal festő képéhez. Hogy-hogy? Úgy, hogy az életük tele van viharral, de szintén hiányzik a vihar közepén a megnyugtató pont; hiányzik bennük a vallásosság, a vallásos lelkület. A szülők nem ülnek, nem térdelnek gyermekükkel a feszület vagy a Mária-kép alá, nem imádkoznak velük, nem beszélnek nekik a jó Istenről, szóval nem részesítik őket *vallásos nevelésben*. Ez pedig öreg hiba. Hogy ezen, amennyire csak lehetséges, segítsék, bebizonyítom először: hogy a vallásos nevelés szükséges, másodszor: vallásosan leginkább csak vallásos anyák nevelhetnek, és harmadszor felállítom a vallásos nevelés alapelvét.

1. A vallásos nevelés szükséges.

a) Nagyon jól tudom, akárhányan vannak ma a világban, akik azt kiáltják: „Elég, ha valaki *becsületes ember*; ennél több nem kell.”

Hogy mennyire nem elég pusztán „*csak*” a becsületesség, gyönyörűen bebizonyította a világháború. A hadseregszállítók, kereskedők, orvosok, hivatalnokok, tisztviselők, mind becsületes emberek hírében állottak, különben nem bízták volna rájuk a szállítást, az új katonák vizsgálatát, a hadisegély kiosztását, és íme, egyes helyeken mennyi lopást, csalást, sikkasztást, hamisítást követtek el!

A becsületesség, ha őszinte is, csak arra jó, hogy az ember elkerülje a börtönt, de semmiképp sem elégséges ahhoz, hogy a mennyországba juttasson bennünket. Mert más kötelességeink is vannak Istennel szemben, mint azok, amelyeknek be nem tartását a polgári társadalom börtönnel vagy megvetéssel szokta sújtani. S lehet, hogy aki a világ szemében „becsületes” ember, Isten előtt bűnös és lázadó, akire örök büntetés vár. Pedig mit ér akkor az élet, ha pokol a vége? – Szükséges tehát a vallásos nevelés.

b) Mi adjon erőt az élet küzdelmeire, a kísértések legyőzésére, a szenvedések elviselésére, a szenvedélyek megfékezésére, az erények gyakorlatára, mi más, mint a vallás? Ezt nem pótolja a világi műveltség, sem a világi tudomány. Azért ha a vallásosságot nem csöpögtetik

a gyermek fogékony lelkébe, a tapasztalat tanúsága szerint később már nemigen, vagy csak nagynehezen lehet pótolni. Ezért szükséges a korán kezdődő vallásos nevelés.

Ellenvetés: Azt mondják sokszor a „felvilágosult” szülők: „A gyermeket nem kell ilyennel terhelni, *úgysem érti meg!*”

a) De honnan is értse hitünk szép tanításait, ha nem magyarázzák meg neki, ha nem oktatják? És kell-e éppen mindent értenie a gyermeknek? Ugye, ha késsel játszik a gyermek, a szülő kikapja kezéből. A gyermek kezdetben nem érti meg, hogy miért vették el tőle a kést. Jaj, ha addig várunk, amíg megérti, addig bizony százszor is megvághatja magát! És mi magunk mindent értünk-e a vallásban? Értjük pl. a „Miatyánkot” minden ízében? Hisz a hit titkai oly mélyek, mint a tenger!

b) De nem is igaz, hogy a vallás tanai „terhelik” a gyermeket. Ellenkezőleg. A fű, fa, virág nem szomjazza úgy a napfényt, mint a gyermeki lélek az Istent. Hányszor tapasztalták ezt a jó édesanyák, amidőn gyermekeiknek az Úr Jézusról beszéltek! Mint a szem a világosságot, úgy keresi a gyermeki lélek az Istent.

c) Ha a vallásos szülők a hitnek, szeretetnek, jámborságnak a csíráit a gyermek szívébe ültetik, azokat gondozzák, ápolják, akkor a további nevelésnek, az iskolának, az Egyháznak már csak az lesz a feladata, hogy a már meglévő kis növényt tovább fejlesszék.

Ha azonban a vallásos neveléssel 6–7 vagy 18 évig várnak, vagy ha az nem hatol be mélyen a gyermeki szívbe, addig bizony a talaj műveletlen, kemény lesz, és az elmulasztott munkát már csak nagynehezen tudják majd pótolni.

A gyermek szíve olyan, mint a viasz. A viaszból az angyal és az ördög képét egyaránt ki lehet formálni. Szülők, ezt az alakítható viaszt tette Isten a ti kezetekbe!

2. *Vallásosan leginkább vallásos anyák nevelhetnek.* Ez a másik igazság, melyet be szeretnék bizonyítani.

a) Régi igazság az, hogy az édesanya a gyermekeinek legelső papja. A gyermek azzá lesz, amivé őt az édesanyja neveli. Lapozzátok végig a történelmet, és ha nagy férfiakra találtok, mindannyian kivétel nélkül azt fogják vallani: „Édesanyám ölén lettem azzá, ami vagyok!”

„Harminc éve vesztettem el édesanyámat, – mondja *Michelet*, a híres francia történétíró – amikor még gyermek voltam, de emlékezete él bennem és évről-évre követ engem.”

„Ezer hála neked, jó Istenem, hogy nekünk szent anyát adtál!” – így kiáltott fel a két szent testvér, *Gergely* és *Vazul*, édesanyjuk, *Szent Emília* halálakor.

„Ó Istenem, mindent édesanyámnak köszönök”, szokta mondani *Szent Ágoston*.

Tudták és érezték is ezt az igazán keresztény édesanyák és azért kérték az Istent, hogy a nevelés nehéz mesterségében segítse meg őket.

„Fiamból szentet akarok nevelni!”, így szólt mindennapi imájában a jó Istenhez *Szent Atanáz* püspök édesanyja.

„Istenem, – így könyörgött *Szent Eleázár* édesanyja még gyermeke születése előtt – ha előre látod, hogy gyermekem nem fogja megtartani parancsaidat, kérlek, vedd magadhoz mindjárt a keresztelés után!”

Szenteket akartak nevelni ezek a szülők. S amiért imádkoztak, meg is nyerték.

Pazzi Szent Magdolna 5 éves korában már annyira járatos volt a hitben, hogy a saját korabeli gyermekeknek is vallásoktatást tartott. Midőn meg édesanyja elment a templomba, vele ment. És mikor az megáldozott, odasimult a keblére, hogy „annál közelebb legyen a Jézuska lakásához”.

Szalézi Szent Ferenc gyermekkorában a katekizmussal kezében megtámadta a kálvinistákat és bebizonyította nekik, hogy tévedésben vannak.

Szent Alajos 9 éves korában szüzességi fogadalmat tett Flórencben.

Szent Lajos, Franciaország királya csak 14 éves volt, amidőn uralkodni kezdett és megmutatta népének, hogyan kell keresztény katolikus módon élnie. A történelem feljegyezte róla, hogy a bűnt egész szívéből gyűlölte, az imádságot és a szentségek gyakori vételét

kedvelte. Már ifjúkorában közkedveltségnek örvendett kiváló erényei miatt, amelyek minden uralkodónak díszére válhattak volna. Apostoli szellem, tisztaság, igazságosság, irgalmasság a szegények, szenvedők iránt: ezek voltak jellemző tulajdonságai. Ki nevelte őt oly vallásosan? Édesanyja, *Szent Blanka*.

b) Mit tehetnek az anyák?

Szent Antúza Aranyszájú Szent Jánost, Konstantinápoly híres püspökét adta az Egyháznak, *Szent Szilvia* meg Nagy Szent Gergely pápát. *Szent Abundancia* Szent Benedek és Szent Skolasztika testvéreket, akik azon versengtek, ki tud buzgóbban imádkozni. *Szent Brigittának* köszönjük a svéd szent királyleányt, Katalint. *Árpádházi Szent Erzsébet* volt a thüringiai Szent Gertrúd édesanyja. *Szent Dafróza* volt édesanyja Bibiana és Demétria szent testvéreknek. *Szent Emilia* négy szent gyermeket nevelt: Vazult, Gergelyt, Pétert és Makrinát. *Szent Makszencia* Szent Vigil püspököt nevelte. *Szent Matild* császárné Szent Brunó érseknek volt az édesanyja, *Szent Aza* meg Szent Domonkosé.

De ki győzné felsorolni a többi szent édesanyákat még, akik szent gyermekeket neveltek? A mondottakból elég világosan kitűnik, hogy vallásosan leginkább a vallásos édesanyák nevelhetnek.

3. *A vallásos nevelés alapelve.*

Rövidebben, csattanósabban senki sem fejezhette volna ki a vallásos nevelés alapelvét, mint a királyi zsoltáros (33,15): „Kerüld a rosszat, tedd a jót!” Vaskos könyveket, bonyodalmas útmutatásokat, hosszú prédikációkat pótol e rövid mondat. Ha a szülők csak ezt az egy mondatot vésik gyermekeik lelkébe, de kitörülhetetlen betűkkel, akkor gyermekeikben a vallás nem lesz pusztán külső máz, hanem belső meggyőződés, valóságos élet.

a) *Kerüld a rosszat!* Egy tábori lelkész beszéli el: Súlyos beteg katonához hitták, hogy adja fel neki az utolsó szentségeket. *A katonának nem volt súlyos bűne.* Csodálkozva kérdi a pap, hogyan tudta a súlyos bűnt elkerülni? „Tisztelendő uram, nekem igen vallásos édesanyám volt, az váltig azt mondotta: semmitől se féljek úgy, mint a nagy büntől! Ezt eddig megtartottam és azért még a haláltól sem félek.”

b) *Tedd a jót!* Tartsd meg a parancsokat, imádkozzál, járj szentmisére, élj tisztán! Ez az, amit a jó édesanya nem győz gyermekének eléggé a lelkére kötni. Úgy tesz, mint a régi jó keresztény édesanyák, akik nemcsak az erények gyakorlására, hanem még a vértanúságra is ösztönözték gyermekeiket. Persze ezt manapság az édesanyák nem értik meg, mert ha egy kicsit rosszabb az idő, még a szentmisétől is visszatartják őket. Egy vallásos édesanya elvitte gyermekét minden vasárnap a szentmisére, egy másik megszólta őt ezért: „Mire való ez? Mit tud az a *gyermek* az Istenről?” – „Tud az *Isten* róla!” – válaszolt a derék anya.

4. Helyesen járnak el az édes szülők, ha nehéz munkájukhoz az imádságon kívül még a következőket is figyelembe veszik:

a) A gyermekeknek szükségük van *jó lelkiatyára*. Nem gyóntatót mondtam, akihez a hívek évenként egyszer-kétszer szoktak eljárni, hanem lelkiatyát, akihez a kisebb gyermekek, de még a nagyobb fiúk és lányok is gyakran és teljes bizalommal mehetnek. Sok olyan gondolat vetődik fel lelkükben, amelyre ők biztos feleletet szeretnének kapni. Olyasmit látnak, hallanak az életben, ami őket teljesen megzavarja. Áldás a gyermekre, ha az élet küzdelmeiben és az élet legnehezebb óráiban olyan lelkiatya áll mellette, aki előtt a gyermeknek nincs semmi titka; aki tudása és élettapasztalata alapján a lelkigyermek kétélyeit megoldja és őt a helyes útra vezeti.

b) A gyermeknek szüksége van a *legméltóságosabb Oltáriszentségre!* Mielőtt a gonoszlélek az értelmes 6–7 éves gyermeknek a szívét a bűn által hatalmába ejtené, nyissuk meg ezt a szívét az Úr Jézus számára! Nem tudjuk megértetni velük, hogy Jézus jelen van az Oltáriszentségben? Karácsony volt. A misszionárius a kis gyermekek számára örömet akart szerezni, felállította a betlehemi istállót, jászolt és belefektette a kis Jézust is. Nagy volt az

öröm. Másnap és harmadnap a gyermekek sokasága a kis jászol körül csoportosul, csak egy 5 éves kislány kerüli el és ez egyenesen a főoltárhoz siet.

- Hát te nem szereted a Jézuskát? – kérdi tőle a missziósatya.
- De nagyon!
- Akkor miért nem mész te is a jászolhoz?
- Ott a Jézuska csak fából van, az igazi, élő itt van!

Kell-e ennél szebb, okosabb válasz? Ilyent bátran meg lehet áldoztatni.

És a nagyobb fiúk, lányok nem szorulnak a gyakori szentáldozásra? Nérei Szent Fülöp és annyi ezer tapasztalt papnevelő nem a napi szentáldozással gyógyítja-e a súlyos lelki betegeit? Ha egy fiú csak 30 napon át járul állhatatosan a szentáldozáshoz, az biztosan kigyógyul a bűn bajából. Feltéve persze, ha valamelyik nap súlyosan vétkezett, még aznap meg is gyónik. Számtalan legényt és nagyleányt ismerek, akik a havi egy szentáldozással a legveszedelmesebb korban is gyönyörűen megállják a helyüket. „Inkább nem megyek férjhez, de olyat nem teszek, ami megrabol legdrágább kincsemtől, a tisztaságomtól.”

Sokszor azon török az édes szülők fejüket, mit adjanak gyermeküknek örökségbe? Dolgoznak, fáradnak, sokszor még a betevő falatot is megvonják maguktól, csak hogy minél több jusson gyermeküknek. És hányszor fordul elő, hogy a gyermek a legrövidebb idő alatt elveri a szülői jusst? Azért mondom, a legjobb, legszebb örökség, melyet az édes szülők gyermekeiknek adhatnak: *a vallásos nevelés.*

VI. Örködjünk jobban!

1848-ban a nagy tudomány ú és világhírű *Görresre* bízták Münchenben az egyetemi hallgatók gondozását, és kötelességévé tették azt, hogy az egyetemi törvények értelmében őket rendben tartsa. De az a szellem, mely 1848-ban uralkodott, bizony édeskeveset törődött a „gondos erkölcsi felügyelővel” és még kevesebbet az „egyetem törvényével”. Éppen azért a jó öreg Görres le is mondott erről az állásáról és kijelentette: „Neki úgy tetszik, mintha őrizetére egy skatulya bolhát bíztak volna, de a skatulya fedelét nem adták át neki. Hogyan őrizzem őket? Nem bírom.”

Ily skatulyához hasonlít minden ház, minden intézet, ahol több gyermeket kell nevelni, s nincs meg hozzá a kellő felügyelet. Ha a gondos felügyelet fedelét nem tesszük rá a skatulyára, akkor a szülők, nevelők ijedelmére szerteszét ugrálnak azok a veszedelmes kis állatkák, és ember legyen, aki őket ismét összefogdossa.

A jó nevelésnek második eszköze: a gondos felügyelet.

1. Vigyázniuk kell az édes szülőknek elsősorban a *kis gyermekekre!*

Krisztus Urunk a szülőknek is mondja: „VIRRASSZATOK ÉS IMÁDKOZZATOK!” Ő a vigyázatot, a felügyeletet oly fontosnak tekinti, hogy azt egy fokra helyezi az imádsággal.

Vigyázni kell a kis gyermek *életére*. Mikor a kis csibe kikel a tojásból, rögtön megáll a saját lábán és megkeresi a maga enivalóját. Nem így a kis gyermek. Azt pólyába takarják, *külön* ágyacskába fektetik és ugyancsak sokáig kell várni, míg az új emberke annyira fejlődik, hogy maga is megkeresi a kenyerét. Mint a kertész a kis virágra, úgy vigyáz, sőt még annál is jobban a jó szülő a gyermekére. Tudja, mi árt, mi használ, mi lehet hátrányára, előnyére a kis gyermeknek.¹

Vigyázni kell a kis gyermek *lelkére*. Mihelyt a kis gyermeknek értelme kezd kibontakozni, rögtön észre is lehet venni a bűnös hajlamot: a kapzsiságot, a fejességet,

¹ A szülők figyelmébe ajánlom a következő könyvet: Szuszai: A nagy mesterség. Kapható a Szent István Társulatnál.

irigységet, önzést, illetlen játékot és több ily gyarlóságot. Ha a szülők nem állanak résen, a gyermekben levő kis hiba valóságos fenevaddá fejlődhetik.

Egy előkelő családnak 6 éves fiacskája feküdt a halálos ágyon. Súlyos bajában egyszer meglepő kéréssel fordult az édesanyjához: „Anyukám, hívj papot, én meg akarok gyónni!” Az édesanyja nem tudta, hogy hirtelen mit is gondoljon. Bizonyára a gyermek hallhatta, hogy a nagyok meggyónnak súlyos betegségükben; mivel ő is nagybeteg, innen lehet e különös kívánság. Az édesanya megnyugtatja gyermekét és papot nem hívat.

– Édes anyukám, hívj papot, én meg akarok gyónni!

– Drága kis angyalom, légy nyugodt, hisz neked nincs bűnöd, neked még nem kell gyónni!

– Édes, jó anyukám, hívj papot! – hangzik el kérlelhetetlenül harmadszor a kis beteg ajkán.

– Édes fiam, te lázas vagy, aludjál csak szépen!

– Hát azt akarod, hogy a pokolba kerüljek?

– De, fiam, mi bűnt követtél el?

– Ha megmondom, hívsz papot?

– Igen.

– És nem mondod el senkinek a bűnömet?

– Nem mondom el. Mit tettél?

– Mancikát én löktem a tóba!

Az édesanya majd elájult. Négyéves kislánya tavaly a vízbe fulladt és most előtte fekszik a testvérgyilkos.

– Miért tetted ezt?

– Mert nem akartam, hogy ő is kapjon örökséget! – hangzott a váratlan válasz.

Íme, a gyermeknek sokszor dédelgetett kis hibája is óriási fenevaddá lehet!

Másik esetet mondok. Ötéves gyermek kiszúrta a bölcsőben fekvő kistestvérkéje szemét, mert „az édes mamukája azt jobban szerette”.

És tudok oly esetet is, amidőn a szülők a gyermekeiket illetlen helyzetben holtan találták. Ezek a mai divatnak hódolva, kiölték a gyermekük lelkéből a szégyenérzetet. Az ördög nem alszik! Azért: vigyázzatok!

2. Gondos felügyeletre azonban nemcsak a kis gyermekeknek, hanem még fokozottabb mértékben a *nagy, serdülő gyermekeknek* is szükségük van. Az én kedves húgaim és drága öcsikéim nem is hiszik, mily veszedelmes és káros vágyakozások színhelye lehet az ő lelkük.

a) Minden embernek, minden gyermeknek, mintha két természete volna: *egy jó* és *egy rossz*. Az emberi szívben lakik *Ábel*, aki szívesen imádkozik és örömmel szolgál a jó Istennek, és *Kain*, aki mindig azon van, hogy *Ábelt* agyonüsse. Ott lakik a szívben *Mardokeus*, aki Szuzán, a romlott város közepette megtartotta az Isten parancsait, de ott lakik *Ámán* is, aki Mardokeust mindenáron akasztófára szeretné juttatni. Röviden: ott lakik a szívben „*a lélek törvénye*”, amely a hit szerint akar élni, és a „*test törvénye*”, amely az előbbivel ellenkezik és az embert a bűnre csalja, csábítja. E rossz hajlam ellen a gyermekeknek maguknak kell leginkább küzdeniük. Segíti őket a Jézus Szíve- és a Szűz Mária-tisztelet s ezeken kívül még a lelkiatya is. De ezenkívül a *külső* ellenség is lelkükre tör úgy a családban, mint a családon kívül. Száz szemük legyen a szülőknek, ha e veszedelmek elől meg akarják őrizni gyermekeik lelkét és rajtuk gondos felügyeletet akarnak gyakorolni!

b) Nagy segítségükre lesz az édes szülőknek a nevelésben, ha gyermeküket a nekik *megfelelő egyesületbe* íratják. Páratlan nevelési munkát végeznek az egész országban a nagysikerrel működő *Szívárdák*. Világi igazgatók és igazgatónők számtalanszor kijelentették, nincs eszköz, amely a szorgalmat és a jóviseletet a legegyszerűbb módon annyira tudja fokozni a gyermekben, mint a Szívárda. Annak a kis „hetiparancs”-nak csodálatos hatása van. – Az elemi iskolából kinőtt fiúk és lányok számára szép reményekre

jogosít a „*Testőrgárda*”. – Legények számára, akik művelődni akarnak, a családnak és a társadalomnak hasznos tagjai kívánnak lenni a „*Kalot*”, a keresztény agrárifjúság életrevaló legényegyesülete felel meg legjobban. – Leányok az évszázadokon át kipróbált és helyes vezetés mellett üdvösnek bizonyult „*Mária-kongregációkban*” fogják megtalálni a helyüket. A kongregációban megfelelő módon útmutatást kapnak az erényes, komoly lelkiéletre, de nem felejtik el a fűszert sem. Csak azt ne higgyék a leányok, hogy a kongregáció „szintársulat”, amelyben majd őket szórakoztatni, szerepeltetni is fogják! Minden tagnak a legjobb tudását és életrevalóságát magával kell vinnie a kongregációba, hogy az felvirágozzék. Egyesült erővel és buzgósággal gyönyörű sikereket fognak elérni. – Sok helyen igen szépen és hasznosan működnek a „*leányegyesületek*” is. – Íme, a sok egyesület a szülők számára mily hatalmas segítőtárs lehet gyermekeik keresztény katolikus nevelésében!

Szülők, tanítóság, tanárság meg a tanulóifjúság s a levante- meg a legényvilág, végül hajadonok számára is a leghathatósabb kiképzést még az igaz keresztény katolikus nevelés szempontjából is biztosít *az évről-évre végzett zárt lelkigyakorlat*. A *férfinem* számára a Jézustársaságának *Manréza* lelkigyakorlatos háza, *Budapest, I. Labanc utca 57.*; a *női világ* számára a Jézus Szíve Népleányai Társaságának *Jézus Szíve Lelkigyakorlatosház, Pécel (Pest m.)*, *Szilágyi Virgil tér 1.* áll a rendelkezésére egész éven át. Az érdeklődők írjanak a fent jelzett címre, feltüntetve, mily állásúak körében az év melyik időszakában óhajtanak részt venni s a költségek iránt is tudakozódjanak!

c) A gyermekek nem ritkán *otthon* tanulják a rosszat.

Ebédnél, vacsoránál miről folyik a szó? Bizony órák hosszat ismeretségekről, szerelmeskedésről, házasságtörésről, csábításról, botrányos esetekről. És ezt hallják a gyermekek! Ó, ha az őrzőangyalok becsukhatnák a gyermekek szemét, bedughatnák a fülét, akkor ezt bizonyára nem mulasztanák el megtenni! De *erre* felhatalmazást nem kaptak. A szülőknek azonban, mint gyermekeik látható őrangyalainak, szent kötelességük gyermekeik szemétől, fülétől minden veszélyt távoltartani, ami káros hatással lehet lelkükre. Sok szülő nem teljesíti e kötelességét és oly dolgokat enged meg, beszél és cselekszik, aminőket nem volna szabad megtűrnie. És mi ennek a szomorú következménye? A 8–10 éves gyermekek sok olyasmit tudnak, amelyeneket csak 20–24 éves tudhat, és oly dolgokat követnek el, amelyek miatt a szent őrzőangyaluk, a Boldogságos Szűz Mária és az isteni Gyermekebarát talán sír és szomorkodik. Ó, bár ne volna igazam!

A másik veszély, amely a gyermeket otthon környékezi, az olvasmányokban leselkedik rá. Ezek az úgynevezett néma társalgók, akik pirulni nem tudnak.

Szülők, a néma társalgókat, a rossz könyveket, újságokat, folyóiratokat, képeket, szobrokat tartsátok távol házatoktól!

d) A házon *kívül* is veszély fenyegeti a gyermekeket. Meg kell említenem, még ha röviden is, az ártatlan gyermekek *útonállóit* is.

Tánciskola. Sok szülő szükségesnek véli a tánciskolát azért, hogy elemista, polgárista gyermeke udvariasan köszönteni és az emberekkel művelten közlekedni, mozogni tudjon és a műveltségnek elemeit elsajátítsa. És erre nem tudja a szülő és az iskola, meg a torna megtanítani gyermekét? Érdemes erre pénzt pazarolnia? A tánciskoláig nem is figyelt fel a gyermek a másnembeliekre, és most egyszerre oly gondolatokat ébresztenek itt benne, amelyek eddig őt nyugton hagyták. A fiú – mondjuk finoman – „lovag”-nak érzi itt magát, a leány meg „várkisasszony”-nak, aki különféle figyelmességeket elvár „lovagjától”. A tánckurzus végén a lovagból „szerelmes trubadúr” lett, és a várkisasszonyból meg ábrándos, oktondi kis polgárista, aki a sok szerelem miatt már sehogy sem tud megbirkózni a tudománnyal. Titkos levelezés, találkák, ismeretlen vágyak, érzelmek lesznek úrrá a gyermekeken, és ha egyik-másik belesodródik a bűnbe, ki lesz ennek oka, ki lesz ezért felelős az Isten előtt?

Kirándulás. Annyi bizonyos, hogy ennél jobb, egészségesebb sport el sem képzelhető. Ki az iskolából, ki a fülledt lakásból, ki az Isten szabad ege alá, a természet virágoskertjébe! Kirándulásra menjen az iskola vagy az egész család. De mi történik a valóságban? Szülők, nevelők otthon maradnak, fiúk, leányok mennek garmadába, de – egy kissé keménynek hangzik megállapításom – az ördög is velük megy.

Barátkozás. Az igazi barát kincset ér. Segítik, becsülik, támogatják egymást anyagiakban és lelkiekben is. Együtt teszik meg az utat a siralomvölgyén át a mennyország felé. De ha az a jó barát nem vallásos, nem tiszteli a szüleit, nem végzi a kötelességeit, ha kétértelmű, sikamlós, érzéki dolgokról beszél, az soha nem jó barát. Csak az lehet igaz, jó barát, aki a földi és örök boldogságot szívén hordja; aki kitart melletted jó- és balsorsodban; akinek a barátságán kívül a máséra nem szorulsz; aki okos és őszinte s az erényekben példaképed lehet; mintha csak látható őrangyalod lenne.

Ha végül még arra figyelmeztetem a szülőket, hogy néha veszély fenyegeti a gyermekek ártatlanságát a *szolgák, szolgálók* részéről is, akkor úgy gondolom, némi tájékoztatást nyújtottam, mi mindenre kell a gondos felügyeletnek kiterjednie.

Befejezésül még csak egyet pendíték meg. Némely házban nagyobb gondot fordítanak az okatlan jószágra, mint a halhatatlan lélekkel bíró gyermekre! Nálatok hogy van?

VII. Büntessünk, ha kell!

A jó nevelésnek harmadik kelléke: az okos, ésszerű *büntetés*.

Ha a gyermekek e szót hallják: büntetés, úgy megszeppennek. A jó gyermeknek nem kell félnie a bottól csakúgy, mint a tiszta lelkiismeretű embernek sem kell félnie a detektívtől, csendőrtől, börtöntől. A büntetés hallatára a modern pedagógusok elszörnyűködnek és nem értik, hogy lehet a XX. században ily „középkori”, „inkvizíciós” eszközt ajánlani. Vannak azután gyenge idegzetű, érzékeny anyák, akik a büntetést brutalitásnak, állatkínzásnak mondják, és ha nádpálcát látnak, amelyet a szőnyeg és nadrág porolására használnak, akkor ájulás környékezi őket.

Nos, az ideges anyák megnyugtatóására, a modern nevelők örömeire, a rossz gyermekek vigasztalására kijelentem, hogy én sem vagyok barátja a botnak, vesszőnek, lábszíjnak, porolónak és más hasonló rendszabályozó készüléknek. A neveléshez elsősorban nem bot kell, hanem imádság, szeretet, türelem, okosság, mégpedig mindegyikből jó porció. Csak ha már az ember minden más eszközt megpróbált és célt nem ért, akkor nyúl az utolsóhoz; ezt ha kellőképpen használják, oly biztos hatású a gyermekeknél, mint a 42-es ágyúk a háborúban.

A gyermek nem angyal. Hibázik, csetlik-botlik, vétkezik; kirúg a hámból; rossz fát tesz a tűzre stb. Mit kell ilyenkor tenni? Azt mondom: Összekötni kezét-lábát, el kell verni a nótáját! Nem úgy! Mindenekelőtt a nyugalmunkat kell megőriznünk. Lehet, hogy a gyermeknek hibája elkövetése előtt is már történt mulasztás a nevelő részéről; talán nem mondta meg, hogy ezt vagy azt szabad vagy nem szabad megtennie. És mivel a gyermek a tilalmat nem hallotta, tehát megtette a rosszat; mondjuk, elment játszani, amikor tanulnia kellett volna.

Ha pedig tudja a tilalmat és mégis készül azt megszegni, akkor tagadó fejbólintással, kézintéssel, nevének szólítással fejezzük ki rosszallásunkat!

És ha a gyermek mindamellettközött elkövette a rosszat, mit tegyünk? Ne veszítsük el a nyugalmunkat most se; négyszemközt megmondjuk neki, hogy rosszul cselekedett, és ha a gyermek értelmesebb, némi okát adjuk a tilalmunknak. Ilyenkor jó kis természetfeletti indítóokkal őt megerősítenünk a jóban. (A jó Isten lát, hall mindent!) A legtöbb gyermeknél ezzel is már célt érünk és így soha szigorúbb büntetést nem kell alkalmaznunk.

De mondjuk, hogy ez az intés nem használt, a gyermek másodszor is megszegte a parancsunkat. Lelkünk békéjét még most se veszítsük el, a gyermeket azonban

figyelmeztessük, hogy ennek büntetés lesz a vége! Reméljük, hogy ez többé nem fog megtörténni.

A gyerek – gyerek. Sarkán fordul, el is felejt, amit mondtunk, és újból vétkezik. No most egy kis szemrehányást teszünk neki, és valamely különben megengedett élvezetet megvonunk tőle (pl. ma nem mész sétálni, labdázni, teniszezni, uszodába!).

Ha a gyermek makacsul rossz, keményebb büntetést mérünk rá: térdelést, valami kedvenc étel megvonását, és ha ez sem használ, kilátásba helyezünk egy, két, három botütést. Ha a gyermek tovább rakoncátlankodik, akkor magunk elé idézzük a gyermeket, lelkére beszélünk, míg ő is *belátja*, hogy a kilátásba helyezett *büntetést megérdemelte*. Azután, mert az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó! – rá kell mérnünk a botütést, és pedig becsületesen ott, ahol a csontja nem törik!

De ennek végeztével vigyáznunk kell! A gyermeket ne bocsássuk el haragos szívvel, hanem szeretettel mondjuk meg neki, hogy ily büntetést nem szívesen rovunk rá és megígértjük vele, hogy a jövőben megjavul.

A Szentírásban olvasom: „A gyermektől ne vond meg a fegyelmet (büntetést), mert ha megvered őt a vesszővel, nem hal meg! Te vesszővel vered őt és a lelkét megszabadítod a pokoltól.” (Péld 23,13–14)

Vannak nevelők, akik különféle kifogásokat emelnek a büntetés ellen.

1. *A gyermek gyenge és fiatal*. Erre azt mondom, a kertész nem vár addig a fácska kötözésével, kiigazításával, amíg hajlíthatatlanná lesz, hanem jókor elvégzi a szükséges metszéseket. Vagy tán addig várjunk a gaz kiirtásával, amíg az dúsan megnő és elfojtja a kis virágot?

Az esztergomi primási iskolában egyszer a tanító úr jól elrakott egy gyermeket, épp a fősekrestyés fiát. A gyereksírásra megindult e fősekrestyés szíve és méltóságának tudatában Magyarország hercegprimásához, Simor Jánoshoz ment panaszra. A bíboros főpap türelmesen meghallgatta a panaszt és így felelt: „Látod, fiam, amidőn én még gyermek voltam, édesapám akárhányszor megdolgozott engem a lábszíjjal is, és – íme, hercegprimás lett belőlem! Ha ez a tanító megverte a fiadat, okosan tette, ember lesz belőle. Máskor pedig ily panasszal ne jöjj hozzám! Isten áldjon meg!”

2. *„De a gyermek sír, kiabál, ha megbüntetem”* – így szól egy másik.

Ha kiabál, tágul a tüdeje; ha sír, bizonyítja, hogy nem hal bele. Jobb, ha a gyermek sír, mint ha a szülője. Ha nem sír, a szülők fognak egykor igen keserű könnyeket ontani!

Egy báróné a leggondosabban nevelte a gyermekeit. Egy ízben meg akarta büntetni egyik gyermekét, úgy amint az ezt megérdemelte. De a gyermek nagyon félt a virgáctól és csak arra kérte édesanyját: „Csak ne üss, megjavulok.” Az édesanya erre megfogta a gyermeke kezét és a szentkép elé vezette, amely ott függött az előszobában és az „utolsó ítéletet” ábrázolta. „Kedves gyermekem, az Úr Isten egyszer engem is az ítélőszéke elé fog állítani és megkérdez, vajon keresztény módon neveltelek-e és az elkövetett hibákért megbüntettelek-e? Ő egyszer a te lelkedet is az én kezemből fogja követelni, és ha meg nem büntettelek, akkor ő engem fog megbüntetni. Hát te azt akarod, hogy az édesanyád te miattad elkárhozzék?” A gyermek szemében könnyek csillogtak. „Nem, édesanyám, nem akarom, hogy téged büntessen a jó Isten! Inkább büntess meg engem jó keményen, mert megérdemeltem; csak te ne kapj büntetést!” Ugye, szép megnyilatkozása a gyermeki szívnek! S mily okos, bölcs az az édesanya, ki így tud a gyermekére hatni!

3. Mások ismét azt mondják: *A gyermek nem érti a büntetést*.

Erre azt felelem: elég, ha érzi! Ez az érzés majd megtalálja az utat az észhez is. És az esze máskor majd azt mondja neki: így ne tégy, mert verés lesz a vége!

4. *De az én gyermekeim már nagyok, azért nem büntethetem meg őket*.

Míg a gyermekek a szülőkre vannak utalva, addig büntetést is kaphatnak. A nagyobbakat persze másképp kell büntetni, mint a kisebbeket. Ha a 12–13 éves gyermek még vesszőre

szorul, annak a jele, hogy régebben a vesszőt vagy nem használták, vagy nem használták ésszerűen.

Hát hogy büntessük a nagyobb gyermekeket? Egy éltes pap beszélte önmagáról. Értelmes, fejlődő gyermekkorában egy ízben valami rossz szót mondott ki édesanyja előtt. Akkor csúszott az ki először a száján. Az anyja, aki a konyhában foglalatostkodott, komolyan ránézett és csak ennyit mondott: „Gyermelem, ezt a szót soha többé ne halljam!” Mindjárt tudtam, – így folytatta a pap – hányat ütött az óra, és megszégyenülve hallgattam el. Próbáltam édesanyámat kiengesztelni, de ő rám se nézett. Ebédnél egy szót sem szólt, ami nekem nagyon fájt. Ebéd végeztével, midőn a konyhában is elvégezte a dolgát, megszakította a kínos hallgatást és azt mondta: „Jer velem!” Bementem vele a szobájába. A szobának legszebb helyén gyönyörű feszület függött, és alatta imázsámoly volt, amelyen édesanyám sokszor órák hosszat imádkozott. „Kedves fiam, a jó Istent ma csúnya szóval nagyon megbántottad! Talán nem is tudod, mily rosszat mondtál. Most térdelj mellém, mondjunk engesztelésül Jézus öt szent sebe tiszteletére öt Miatyánkot és öt Üdvözlégyet!” Ezt az intést – így szólt az öreg pap – végül sohasem tudtam elfelejteni; megjavultam.

Kedves szülők, ha nem tudtok boldogulni felnőtt fiaitokkal, leányaitokkal, ha talán az egyik igen megsomorított titeket, szóljatok hozzá négy szemközt a feszület vagy szentkép előtt szívetek egész szeretetével, és ha gyermeketekben van még egy szikra érzés, csöpp szeretet, lehetetlenség, hogy meg ne javuljon.

Tartsátok mindenkor szem előtt Szent Pál apostol tanítását: „Neveljétek fiaitokat az Úr tanításában és fenyítékében!” (Ef 6,4)

VIII. Adjunk jó példát!

A negyedik és legnehezebb kötelesség, amely a szülőkre hárul, ha jó gyermekeket akarnak nevelni: *a jó példa*.

A jó példa terén három dologra kell figyelni.

Először: *tartsuk távol a rossz példát!*

Hányszor hallani szülők ajkáról ezt: „12–14 éves koráig a gyermekem oly jó volt, mint a falat kenyér, és azután, mintha kicserélték volna, rá sem ismerek.”

Nem állítom, hogy minden ilyen esetben a szülők a hibásak. Sokszor kénytelenek kezük alól kiadni a gyermeket intézetbe, vagy mesterségre, szolgálatba. Ilyenkor aztán, ha nem kerül gondos, vallásos helyre, a csábítások hatása alatt megromlik a gyermek. (Mily fontos tehát, hogy a szülők jó és csak *katolikus* helyre, intézetbe, iskolába adják gyermeküket! A Függelékben felemlítjük a főbb katolikus nevelőintézeteket.)

De vajon nem a szülők hibásak-e akkor, ha a ház körül megy tönkre a gyermekük lelke? Nem bűnösök-e, ha a gyermekeik füle hallatára kétértelműen, sőt nyíltan is a gyermekekhez nem illő s nekik még nem való dolgokat is megbeszélnek; ha megengedik, hogy korai ismeretséget kössenek üres lelkű katolikusokkal vagy másvallású, könnyelmű fiatalemberekkel? Nem bűnösök-e, ha megengedik, hogy a gyermekük kétes jellemű egyének társaságában multságokon és színdarabokon részt vegyen? Nem bűnösök-e, ha a gyermekeikben észreveszik a korai szenvedély tüzet, amelyet ők hibásan szerelemnek neveznek, s ennek útját nem állják? Okos, komoly, határozottan hangsúlyozott szónak sokszor meglenne a maga üdvös hatása. De gyakran épp ezt a szót féltékenységből, gyávaságból nem mondják ki a szülők és a szégyen biztos léptekkel közeledik feléjük. Krisztus ajkáról fogják hallani az ilyen szülők a szemrehányást: „Míg ti *aludtatok*, eljött a sátán és elvetette a gyermekeitek szívébe a bűnt!”

Másodszor: nem elégséges a rossz példát távortartani, de maguknak *a szülőknél sem szabad rossz példát adniuk!*

Mit ér a buzdítás a *vallásosságra*, ha maga a szülő nem ad jó példát!

Egyszer egy gyermek nem akart szótfogadni az apjának. Ez szörnyen megharagudott és szemére lobbantotta: „Hát így tartod meg Isten negyedik parancsát?” A kíméletlen, durva fiú meg azt felelte: „Ha édesapám nem tartja meg a harmadikat, minek tartsam meg én a negyediket?” Lám, mit használ a buzdítás Isten parancsainak a megtartására, ha a szülő maga nem vallásos, nem jár szentmisére! Bizony ilyenkor azt kellene mondani a gyermekeknek: „Amiket mondanak nektek, tartsátok meg és cselekedjétek, de az ő tetteik szerint ne cselekedjétek!” (Mt 23,3)

Jó példa nélkül mit ér a *gondos felügyelet*? Hisz ennek éppen az a célja, hogy a gyermektől a rossz példát távolartsa! De ha a szülő maga ad rossz példát, mit ér akkor minden jó szó, intés, prédikáció?

Az indiai nagymogul, Dzsihan Ghir, hírhedt, részeges uralkodó, 1605-ben rendeletet adott ki, hogy szeszes italt nem szabad készíteni, eladni, de alattvalói jól kikacagták. Hiábavaló az intés, ha rossz példákat mutatunk a saját tetteinkkel.

A szülő talán óva inti a gyermekét a káromkodástól, a vendéglőktől, színházaktól, képtáraktól, rossz olvasmányoktól, a léha társaságtól, de mit ér ez, ha ő maga eljár ilyen helyekre, ha otthon eltűri a rossz képeket, könyveket, társaságokat, amelyek a gyermeke romlására törnek?

Mikor veszedelmesebb a kolera: amikor kint az ország határán jár, vagy amikor a házban üti fel tanyáját? Ha a család egyik tagja ragályos beteg, az orvos rögtön elrendeli, hogy mindent külön kezeljenek a beteg számára: az ágyneműt, evő- és ivóeszközöket és nem engedi meg az érintkezést a beteggel. – Istenem, nem kellene-e sokszor a rossz példát adó szülőt is így elkülöníteni gyermekeitől? Hiszen féltő, hogy inficiálja, megmételje a lelküket.

Jó példa nélkül mit ér akár a legszigorúbb büntetés is? Hisz a büntetésnek csak úgy van hatása, ha a szülő jó példája ad neki nyomatékot. Vagy megbüntethetik a szülők gyermekeiket olyasm miatt, amit ők maguk is elkövetnek?

Tízéves leánykáját az édesanyja érzékenyen megbüntette hazugsága miatt. A gyermek készségesen fogadta a büntetést és mialatt édesanyja komolyan intette őt, meg is fogadta, hogy többé nem hazudik. De nemsokára hallja, amint az ő tulajdon édesanyja egy dologról mást mondott a cselédnek és mást a férjének. És mi lett ennek a következménye? A leányból nagyműveltségű és előkelő írónő lett, aki egyik művében így nyilatkozik édesanyjáról: „Midőn én rajtaértem őt a hazugságon, minden becsületét elvesztette előttem. Minden későbbi intése hiábavaló volt, büntetése elkeserített. Nagy szerencsémre nemsokára elkerültem anyámtól egy igen jó, vallásos nevelőintézetbe. Ott ébredtem hibám tudatára és akkor kezdtem meg ellene a küzdelmet, amíg végre megszabadultam tőle.”

Jó példa nélkül semmit sem ér az egész nevelés.

De most még különös, meglepő és egyszersmind szomorú tényre hívom fel olvasóim figyelmét. Magyarországon sok száz katolikus intézet van, ahol papok, szerzetesek, apácák tanítanak, nevelnek. Ezekből az intézetekből sokan kerülnek ki, akik az intézet, család, Egyház díszére válnak, de sokan olyanok is, akik a világban elkallódnak, tönkremennek, és nem felelnek meg a reményeknek, amelyeket hozzájuk fűztünk. Mi ennek az oka? A nevelés? De hisz ez a lehető legjobb volt. Nem hiányzott a vallásosság, a gondos felügyelet, az okos büntetés meg a jó példa sem. Mi az oka annak, hogy ezek rossz útra tértek?

A legtöbb esetben maguk a szülők! N. földbirtokosnak a fiát nyolc éven át neveltük a legnagyobb gondnal, szeretettel intézetünkben. Az érettségi után az oktalan apa így szólt: „No, édes fiam, most eleget imádkoztál már egész életedre a papoknál! Nem kell oly bigottnak lenned; szabad vagy, élvezd a világot! Mutasd meg, hogy életrevaló fiú vagy!” Ezt az oktatást nem kell kétszer megadni a fiatal embernek, akinek az önuralom eddig is a legnagyobb munkájába került. Otthon sorra járta apját, anyját, nagyanyját és mindnyájuktól külön-külön pénzt kért, mert ő Budapestre megy az egyetemre. Eme ifjú víg cimborák közé

került. Pénze rohamosan fogyott. Kapott újból és újból, de mind elúszott. Az elvakult apának mégsem nyílt meg a szeme. Már négy éve járt a fia az egyetemre és egyetlen tisztességes vizsgája sem volt még. Mi lesz belőle? A negyedik év végén mindnyájuk legnagyobb meglepetésére doktori diplomával jön haza. Alkalmazták a törvényszéken. Nemsokára nyilvánvaló lett a csalás: hamisított volt a diplomája ... E fiatalember most lóidomító Amerikában ...

Nem a nevelőintézet, hanem a szülő tette tönkre a gyermekét.

Harmadszor azt mondom: nem elégséges a szülőnek a rossz példaadást kerülnie, hanem *jó példát is kell folyton adnia!*

A gyermekben és minden emberben él az utánzási ösztön. Ezt maga a Teremtő helyezte természetünkbe. El nem tagadható tény, hogy a gyermek apja, anyja után indul. Sok esetben olyan a járása, olyan a beszéde, olyan még a gondolkozásmódja is, mint a szüleié.

Erre az ember szívébe fektetett utánzási ösztönre maga az Üdvözítő is számít, ő pillanat alatt megválthatta volna a világot. De nem; Ő 33 évig itt járt a földön. Miért? „Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjete!” (Jn 13,15)

A példa hatása nőttön-nő, ha olyan egyén adja, akit tisztelünk, szeretünk, nagyra becsülünk.

Mindebből következik, hogy senki olyannyira tiszteletünket és nagyrabecsülésünket ki nem érdemelheti, mint a szülő, és azért semmi, senki oly mély benyomást nem tesz az emberre, mint a szülők jó vagy rossz példája.

Boldog gyermekek, akik szüleiken csak jót, követésre méltót láthatnak!

Boldog szülők, akik gyermekeiket vallásos nevelésben, gondos felügyeletben, ha kell, büntetésben is, de mindenkor jó példában részesítik; akik Isten és gyermekeik előtt nyugodt szívvel mondhatják: „Példát adtam nektek; amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjete!”

Függelék

Katolikus fiú- és leánynevelőintézetek

I. Fiúnevelőintézetek

- Baja, Szent Imre-intézet, Árpád u. 7. (Krisztus Király Szövetség oblatái, évi 400–600 P.)
Balassagyarmat, Szalézi Intézet.
Budapest, Budai Szent Imre Kollégium, XI., Horthy Miklós út 17.
Budapest, Szent József Fiúnevelő Intézet, I., Istenhegyi út 32. (A Ker. Iskolatestvérek elemi és polgári iskolájával kapcsolatos.)
Budapest, Champagnat magyar-francia fiúiskola, IX., Högyes E. u. 5. (Maristák szerzete.)
Budapest, Kalazantinus Atyák diákinternátusa, II., Toldy Ferenc u. 32.
Budapest, Rákóczi Kollégium, II., Keleti Károly utca 37. (Világi papok vezetése alatt.)
Budapest, Szent Alajos háza, III. Kiscelli u. 79. (Szaléziánusok vezetése alatt.)
Eger, Érseki Szent József Internátus. (Világi papok vezetése alatt.)
Esztergom, Szent Antal Kollégium. (Ferencesek, havi 60 P.)
Esztergom, Szent Anna Fiúotthon. (Irgalmas Nővérek.)
Esztergom, Széchenyi Középiskolai Fiúinternátus. (Katolikus világi tanárok, 70 P havi díj.)
Esztergom-tábor, Szent József Fiúnevelőotthon. (Szaléziánusok.)
Gödöllő, Szent Norbert Nevelőintézet. (Premontreiek, 120 P havi díj.)
Győr, Rákócziánus Katolikus Fiúinternátus. (Világi papok.)
Gyula, Gr. Wenckheim Szalézi Internátus.
Kalocsa, Szent István Kollégium. (Jézustársaságiak, 70 P havi díj.)
Kalocsa, Katolikus Tanítók háza. (Világi papok.)
Kecskemét, Kegyesrendi Gimnázium.
Kőszeg, Szent Imre Missziós Intézet. (Isteni Ige Társasága.)
Kőszeg, Kelcz–Adelffy r. kat. Fiúnevelő Intézet. (Katolikus világi tanárok.)
Magyaróvár, Szalézi Intézet.
Mezőkövesd, Szent László Konviktus. (Világi papok és tanárok, évi 580 P.)
Miskolc, Minoritarendiek Szeráfikum Fiúinternátusa.
Nagykanizsa, Piarista Reálgimnázium.
Nyergesújfalu (Esztergom m.), Szalézi Intézet.
Pécs, Egyetemi Szent Mór Kollégium. (Középiskolásoknak is!)
Pécs, Emerikánus Püspöki Fiúintézet. (Világi papok.)
Pécs, Jézustársaságiak Pius Internátusa.
Pécs, Szent József Fiúinternátus. Csak középiskolák alsó 4 osztályára, 400–600 P. (Világi papok.)
Rákospalota, Clarisseum Szalézi Internátus.
Sopron, Szent Domonkos-rendi Internátus.
Sopron, Szent Imre Kollégium. (Középiskolásoknak is, 60–75 P havi díj.)
Szeged, Szent Gellért Konviktus, Kálvária u. 10.
Székesfehérvár, Szent Imre Konviktus. (Világi papok.)
Szombathely, Szaléziánusok Vass J. Intézete.
Tata, Piarista Konviktus.
Tatatóváros, Kapucinusok Szeráfikum Konviktusa.

Újpest, Szalézi Fiúnevelő Intézet.
 Vác, Szent József Intézet. (Világi papok, 50 P havi díj.)
 Veszprém, Dávidikum Fiúnevelő Intézet. (550 P évi díj.)

II. Leánynevelőintézetek

Baja, Kalocsai Iskolanővérek.
 Balassagyarmat, Irgalmas Nővérek.
 Balatonfüred, Jézus Szíve Népleányai.
 Battonya (Csanád m.) Polgári Leányiskolai Internátus, (Miasszonyunkról nevezett (szegedi) Iskolanővérek.)
 Bácsalmás, Kalocsai Iskolanővérek.
 Bonyhád, Irgalmas Nővérek.
 Budapest, IV., Váci u. 47. és Zugliget, Szarvas G. út 50. (Angolkisasszonyok.)
 Budapest, II., Zivatar u. 2. (Soproni) Orsolyiták Leánygimnáziuma.
 Budapest, XIV., Stefánia út 57. (Győri) Orsolyiták Konviktusa.
 Budapest, VIII., Mária u. 20. Főiskolai Hallgatónők Intézete. (Kalocsai Iskolanővérek.)
 Budapest, IX., Ranolder Intézet. (Gráci) Irgalmas Nővérek.
 Budapest, I., Gellérthegyi-út 7. (Gráci) Irgalmas Nővérek.
 Budapest, IX., Knézits u. 7. Isteni Szeretet Leányainak Intézete.
 Budapest, VIII., Mikszáth K. tér 1. Sophianum. (Szent Szív Társaságé.)
 Budapest, XIV., Ajtósi Dürer sor 21. Szent Szív Intézet. (Szent Szív Társaságé.)
 Budapest, Húvösvölgy, Völgy u. 6. Keresztes Nővérek Intézete.
 Budapest, VI., Huba utca 6. Salvator Nővérek Intézete.
 Budapest, XI., Miasszonyunk u. 1. Notre Dame de Sion Nővérek Intézete.
 Budapest, XI., Szent Imre herceg út 5. Isteni Megváltó Leányainak Gimnáziuma.
 Debrecen, Svetits Intézet. Szegedi Iskolanővérek.
 Dombóvár, Orsolyiták Intézete.
 Eger, Angolkisasszonyok Leánynevelő Intézete.
 Esztergom, Irgalmas Nővérek Vízivárosi Nevelő Intézete.
 Gödöllő, (Szegedi) Iskolanővérek Intézete. (Évi 600–680 P tartásdíj.)
 Gyöngyös, Irgalmas Nővérek Intézete.
 Győr, Orsolyiták Intézete.
 Hőgyész (Kalocsai) Iskolanővérek polgári fiú- és leányinternátusa.
 Jászberény, Irgalmas Nővérek Internátusa.
 Kalocsa, Miasszonyunkról nevezett Iskolanővérek Internátusa.
 Kaposvár, Irgalmas Nővérek Intézete.
 Kecskemét, Angolkisasszonyok Intézete.
 Keszthely, Irgalmas Nővérek Internátusa.
 Kiskunfélegyháza, (Kalocsai) Iskolanővérek Intézete.
 Kisvárd, Orsolyiták Internátusa.
 Kőszeg, Domonkos-rendi Szerzetesnők Intézete. (630 P évi díj.)
 Mezőkövesd, Isteni Megváltó Leányainak Konviktusa.
 Miskolc, Irgalmas Nővérek Leánynevelő Intézete.
 Nagykanizsa, Miasszonyunk Szerzetesnői Intézete.
 Nyíregyháza, Angolkisasszonyok Intézete.
 Pápa, Irgalmas Nővérek Ranolder Intézete.
 Pécs, Miasszonyunk Zárda gimn. Internátusa.
 Siklós (Kalocsai) Iskolanővérek Intézete.
 Sopron, Orsolyiták Intézete.

Sopron, Isteni Megváltó Leányainak Intézete.
 Szeged, Alsóváros, Szegény Iskolanővérek Internátusa.
 Székesfehérvár, Irgalmas Nővérek Ferenc József Nőnevelő Intézete.
 Szombathely, Szent Domonkos-rendi Nővérek Intézete.
 Vasvár, Szent Domonkos-rendi Nővérek Intézete.
 Várpalota, Irgalmas Nővérek Intézete.
 Veszprém, Angolkisasszonyok Intézete.
 Zalaegerszeg, Miasszonyunk Zárda Intézete.
 Zsámbék, Keresztes Nővérek Internátusa.

Főbb művek a nevelésről

Eucken: Az élet értelme s értéke. Budapest, 1914.
Weszely Ö.: Bevezetés a neveléstudományba. Budapest, 1923.
Payot: Az akarat nevelése. Budapest, 1905.
Tóth Tihamér: Az intelligencia lelki gondozása. I., II. k. Budapest, 1923.
Ribot: Lelki átöröklés. Budapest, 1896.
Szuszai: A jellem útja. A tiszta élet. Budapest, 1906., 1905.
Korniss: A lelkiélet. Budapest, 1917.
Marcell: A katolikus nevelés szelleme. Bpest, 1925.
 – A bontakozó élet. Budapest, 1931.
 – 8 kötetes műve a nevelésről.
Auffray–Hauber: Don Bosco nevelési módszere. Rákospalota, 1929.
Uhl: A szülők vallásos nevelése. Pécs, 1929.
Aczél: Családkönyv. 1927.
Bangha S. J.: A gyermek s házasság.
Demkó: A gyermek vallása.
Huszár E.: Házassági Kiskáté.
Laska: A keresztény család kalauza.
Szunyogh: Anya s gyermeke.
Müller L. S. J.: A házasság. Jegyesoktatás.
Olasz S. J.: Fiú, légy férfi!

A szerző egyéb művei a „Kis Könyvtár” füzet sorozataiban

1. 2–3. Örök igazságok.
2. 5–8. Levelek egy Mária-leányhoz. (2 részben.)
3. 24–25. Igaz katolikus vagy-e?
4. 26. A nevelés fontossága.
5. 27. A nevelés módja. (A „Mária-Kongregáció” kiadása.) Csak a 3. kötet kapható.
6. *Levelek Húgomhoz*. 3 kötet. (1922, 1923, 1932. A „Mária-Kongregáció” kiadása.)
7. *Szent Ignác vize*. Korda R. T. kiadása, 1934. Második kiadás, 1938.
8. *Szól a vészharang!* (Röpirat a matyóviseletről.)
9. *Az örökmécses*. Szent István Társulat, 1938.
10. *Hetedik a házasság*. 2. kiadás. A „Szív” kiadása.
11. *Manuale Congregationis Marianae Sacerdotalis*.
12. *A huron törzsfő esküje*. „Jézus Szíve Hírnök” kiadása, Kalocsa. „A Szív” 2. kiadása.
13. *Maron*. „Jézus Szíve Hírnök” kiadása, Kalocsa. „A Szív” 2. kiadása.
14. *A lefokozott ünnepek*. Elfogyott.
15. *Énekek*. A budapesti Jézus Szíve-templomunk számára.

16. *Az újmódi apostolok.* Baptisták. Korda.

17. *Kláver Sz. Péter.* (Életrajz. 2. kiadás. „A Szív” kiadása.)